

Uloga javne lokalne samouprave pri uspostavi održivog turističkog razvoja grada Zadra

Živčić, Irena

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:128:259038>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-21**

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

[Repository of Karlovac University of Applied Sciences - Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
POSLOVNI ODJEL
STRUČNI STUDIJ UGOSTITELJSTVA

Irena Živčić

ULOGA JAVNE LOKALNE SAMOUPRAVE PRI USPOSTAVI
ODRŽIVOG TURISTIČKOG RAZVOJA GRADA ZADRA

ZAVRŠNI RAD

Karlovac, 2019.

Veleučilište u Karlovcu
Poslovni odjel
Preddiplomski stručni studij Ugostiteljstva

Irena Živčić

**ULOGA JAVNE LOKALNE SAMOUPRAVE PRI USPOSTAVI
ODRŽIVOG TURISTIČKOG RAZVOJA GRADA ZADRA**

ZAVRŠNI RAD

Kolegij: Turizam i okoliš

Mentor: dr.sc. Draženka Birkić, viši predavač

Matični broj studenta: 0618610084

Karlovac, travanj, 2019.

ZAHVALA

Ovim putem želim se zahvaliti svojoj mentorici dr.sc. Draženki Birkić što je prihvatila mentorstvo, savjetovala me i podržavala me tijekom pisanja ovog završnog rada. Želim se zahvaliti svim profesorima i asistentima koji su mi kroz ovih nekoliko godina studiranja prenijeli svoja znanja te pokušali riješiti svaku moju nedoumicu. Zahvaljujem se i mojim kolegicama koje su me pratile od srednje škole i koje su mi uvijek bile podrška i pomoć u svim situacijama.

Također se želim zahvaliti svojoj obitelji, prijateljima i dečku koji su mi bili iznimna podrška za vrijeme mog studiranja.

SAŽETAK

Turizam, osim mnogobrojnih prednosti, donosi niz izazova. Većina tih izazova može se svesti pod zajednički naziv održivi razvoj turizma. Održivi razvoj turizma ključan je za razvoj turizma u budućnosti. Kako bi se očuvale prirodne i kulturne vrijednosti, ali i okoliš kao temeljni turistički resurs, potrebno je razvijati turizam na načelima održivosti. Brojna negativna iskustva koja proizlaze iz stihijskoj razvoja turizma ukazuju nam da se na lokalnoj razini nedovoljno razumije, planira i promiče održivi razvoj turističke destinacije. U ovom radu u okviru održivog turističkog razvoja promatrat će se grad Zadar, odnosno uloga i aktivnosti koje provodi javna lokalna samouprava grada Zadra po pitanju promicanja održivog turističkog razvoja. Glavnu ulogu pokretača i koordinatora planiranja i promicanja održivog razvoja na razini turističke destinacije treba imati lokalna samouprava. Glavna zadaća treba joj biti da štiti interese lokalne zajednice i briga o gospodarskom i društvenom razvoju na vlastitom području. Lokalna samouprava najbolje poznaje potrebe lokalnog stanovništva te treba biti nepristrana i usmjerena isključivo na interese lokalne zajednice. Cilj ovog rada jeste utvrditi provodi li jedinica lokalne samouprave grada Zadra u dovoljnoj mjeri i na odgovarajući način planiranje i promicanje održivog razvoja u skladu s vlastitim strateškim dokumentima koji se odnose za razvoj grada Zadra kao održive turističke destinacije.

Ključne riječi: održivi turistički razvoj, grad Zadar, javna lokalna samouprava, strateški dokumenti

ABSTRACT

Alongside numerous benefits, tourism yields many challenges. Most of those challenges can be brought under the common denominator ‘the sustainable development of tourism’. The sustainable development of tourism is the key to the development of tourism in the future. In order to preserve natural and cultural values as well as the environment as the basic resource of tourism, it is necessary to develop tourism on the grounds of sustainability. Numerous negative experiences stemming from unorganized development of tourism point to the fact that there is not enough understanding, planning and promotion of the sustainable development of a tourist destination on a local level. This paper observes the city of Zadar in the framework of sustainable development of tourism. In other words, it observes the role of the local government in the city of Zadar and the activities that the local government conducts regarding the sustainable development of tourism. The local government should play the leading role of the initiator and co-ordinator in planning and promoting sustainable development on the level of a tourist destination. Its main task should be to protect the interests of the local community and to care for the economic and social development on its territory. The local government knows the needs of its community the best. Therefore, it ought to be unbiased and strictly oriented to the interests of the local community. The aim of this paper is to establish whether the local government in the city of Zadar plans and promotes sustainable development to a sufficient degree, in an appropriate manner and in accordance with its own strategic documents pertaining to the development of the city of Zadar as a sustainable tourist destination.

Key words: sustainable development of tourism, city of Zadar, local government, strategic documents

SADRŽAJ

ZAHVALA.....	I
SAŽETAK.....	II
ABSTRACT.....	III
1.UVOD.....	1
1.1. Predmet i cilj rada.....	1
1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja.....	1
1.3. Struktura rada.....	1
2. ODRŽIVI TURISTIČKI RAZVOJ.....	3
2.1. Pojam održivog razvoja.....	3
2.2. Održivi turistički razvoj.....	6
2.3. Načela održivog turističkog razvoja.....	8
2.4. Održivi turizam u Republici Hrvatskoj.....	10
3.TURISTIČKA DESTINACIJA.....	14
3.1. Pojam turističke destinacije.....	14
3.2. Životni ciklus turističke destinacije.....	16
3.3. Upravljanje turističkom destinacijom.....	18
3.4. Interesne skupine u održivom upravljanju razvojem turizma u turističkim destinacijama.....	19
4. JAVNA LOKALNA SAMOUPRAVA.....	23
4.1.Pojam lokalne samouprave	23
4.2. Ustrojstvo i djelokrug rada javne lokalne samouprave u Republici Hrvatskoj...24	
4.3. Ustrojstvo i djelokrug rada javne lokalne samouprave Grada Zadra.....	27
5. OPĆA OBILJEŽJA GRADA ZADRA.....	30
5.1. Geografski položaj grada Zadra i prometna povezanost.....	30
5.1.1. Prirodna i društvena obilježja grada Zadra.....	31
5.1.2. Lokalno stanovništvo i stambena izgradnja.....	32
5.2. Turistička izgradnja i turistički promet grada Zadra	35
5.2.1. Plaže i upravljanje plažnim prostorom.....	40
6. STRATEŠKO UPRAVLJANJE ODRŽIVIM TURISTIČKIM RAZVOJEM GRADA ZADRA.....	42

6.1. Strateški dokumenti upravljanja održivim turističkim razvojem grada Zadra.....	43
6.2. Inicijative i aktivnosti grada Zadra za uspostavu održivosti turističkog razvoja...	46
7. ZAKLJUČAK.....	49
LITERATURA.....	51
ILUSTRACIJE.....	54

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Zahvaljujući geostrateškom položaju kao i bogatstvu kulturno- povijesne baštine te iznimnim prirodnim resursima, Grad Zadar u zadnjih nekoliko godina bilježi značajno pojačan turistički promet. Zbog stalnog porasta turističkog prometa, degradira se prirodna i kulturna baština, povećavaju se prometne gužve kao i količine smeća, raste razina buke te sve to skupa dovodi do narušene kvalitete života lokalnog stanovništva. Kako bi se sačuvali prirodni i kulturno povijesni resursi i za buduće generacije, odnosno smanjili negativni utjecaji turizma na prostor i kvalitetu života lokalnog stanovništva potrebno je uspostaviti održivi razvoj turizma grada Zadra. Cilj ovog rada jeste utvrditi provodi li jedinica javne lokalne samouprave grada Zadra u dovoljnoj mjeri i na odgovarajući način planiranje i promicanje održivog razvoja u skladu s vlastitim strateškim dokumentima koji se odnose na razvoj grada Zadra kao turističke destinacije.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja

Izvor podataka korišten prilikom izrade ovog završnog rada su stručna i znanstvena literatura iz područja turizma, javne lokalne samouprave kao i održivog razvoja turizma. Za rad su prvenstveno korištene i najaktualnije strategije i planovi razvoja grada Zadra, službene stranice Turističke zajednice grada Zadra i samog grada Zadra te brojne druge Internet stranice vezane za održivi turistički razvoj grada Zadra. Podaci su prikupljeni metodom istraživanja za stolom, a obrađeni su metodom analize, induktivnom i deskriptivnom metodom.

1.3. Struktura rada

Rad je sastavljen od sedam cjelina. Nakon uvodnog dijela pojmovno se određuje održivi turistički razvoj, njegova načela te kriteriji. U trećem poglavlju pojmovno se određuje turistička destinacija, njen životni ciklus te interesne skupine koje su ključne pri uspostavi održivog turističkog razvoja, odnosno njihova međusobna suradnja. U četvrtoj cjelini rad se bavi lokalnom samoupravom Republike Hrvatske i grada Zadra, njezinim ustrojem i

djelokrugom rada. U petom poglavlju navode se opća obilježja grada Zadra, od geografskog položaja do turističkih kretanja grada Zadra. U predzadnjem poglavlju ovog rada proučavaju se strateški dokumenti razvoja turizma grada Zadra te aktivnosti i akcije koje javna lokalna samouprava provodi s ciljem uspostave održivog turističkog razvoja.

U zadnjem poglavlju ovog rada daje se zaključak koji proizlazi iz samog rada.

2. ODRŽIVI TURISTIČKI RAZVOJ

Grad Zadar spada u priobalnu turističku destinaciju s glavnim resursom plažama, koje su ekološki vrlo osjetljive, nalazi se pred velikim izazovom odgovora na povećanu turističku potražnju. Ključan problem održivog razvoja u kontekstu turizma nije kako osigurati kontinuirano uvođenje turizma malih razmjera te ekološki i kulturološki prihvatljivih oblika turizma, već kako postojeći razvoj masovnog turizma učiniti što je više moguće održivim¹, gdje se to posebno odnosi na priobalne turističke destinacije koje su pogođene sezonskim i masovnim turizmom. Dosadašnja iskustva u turizmu pokazala su da se izgradnja turističkih kapaciteta želi što više približiti turističkoj atraktivnosti gdje je izgradnja turističkih kapaciteta locirana na samoj obali, čime su okupirani najatraktivniji resursi. Uspostavom koncepta održivog razvoja moguće je smanjiti negativni utjecaj turizma na prostor i okoliš. Održivi turizam udovoljava potrebama turista i lokalnog stanovništva, istodobno čuvajući resurse za buduće naraštaje.

2.1. Pojam održivog razvoja

Održivi razvoj sintagma je nastala još u 19.stoljeću, a prvi je put upotrijebljena u kontekstu održivog gospodarenja šumama, što je zahtijevalo ravnotežu između sječe starijih stabala i osiguravanja novih u zamjenu.² Jedna od ključnih definicija održivog razvoja koja je i dan danas vrlo aktualna objavljena je 1987.godine u tzv. Bruntlandovom izvješću „Naša zajednička budućnost“ UN-ove Komisije za okoliš i razvoj. Prema njoj, održivi je razvoj "razvoj kojim se zadovoljavaju potrebe današnjih naraštaja, a da se pritom ne ugrožava mogućnost budućih naraštaja u zadovoljavanju njihovih potreba."³ Bruntlandovo izvješće istaknulo je nužnost baziranja održivog razvoja ne samo na ekonomskim i ekološkim načelima nego i na socijalnoj pravdi s obzirom da siromaštvo predstavlja jedan od značajnih problema suvremenog čovječanstva. U tom izvještaju se po prvi put službeno definira odnos razvoja i okoliša i utvrđuje nužnost prihvaćenja novog razvojnog koncepta temeljenog na načelima održivosti.⁴ Cilj održivog razvoja usmjeren je i na iskorjenjivanje gladi i svih oblika

¹ Butler, R., Sustainable tourism: A state-of-the-art review, *Tourism Geographies*, 1999., str. 13

² Društveno odgovorno poslovanje u Hrvatskoj, <http://www.dop.hr/?p=700> , 30.10.2018.

³ Ibidem

⁴ Dulčić A., Petrić L., Upravljanje razvojem turizma, Zagreb, Mate, 2001. str. 387

pothranjenosti, osiguravanje opskrbe hranom za sve te postizanje održive proizvodnje hrane.⁵ Operacionalizacija koncepta i njegova primjena u praksi rezultat su kako teorijskih, tako i političkih težnji usmjerenih prema osiguravanju dugoročnog razvoja ljudskog društva i očuvanju okoliša. Postizanje održivog razvoja uvelike ovisi o visokom stupnju političke angažiranosti, o načinu funkcioniranja vladinih institucija te prevladavanju grešaka u koordinaciji službenih politika.⁶

U tom procesu ključni događaji i pokretačka snaga bili su svjetski skupovi na vrhu u Riju de Jenerio 1992. godine na kojoj je sudjelovalo 178 zemalja. Konferencija je poznata po usvajanju nekoliko dokumenata od kojih su najpoznatiji Deklaracija o okolišu i razvoju, Konvencija o klimatskim promjenama, Konvencija o bioravnoteži, Globalni dogovor o šumama i Agenda 21. Deklaracija navodi kako „zaštita okoliša mora biti integralni dio procesa razvoja i ne može se promatrati u izolaciji“ (UN, 1992, čl. 4).⁷ Agenda 21, sadrži mjere i akcije koje je potrebno poduzeti na lokalnoj razini, u području zaštite okoliša te unapređenja ekonomskih i socijalnih uvjeta od strane lokalnih vlasti, a u suradnji sa predstavnicima gospodarstva, civilnim sektorom i lokalnim stanovništvom.⁸ Njezina uspješna implementacija odgovornost je vlada pojedinih zemalja. Nacionalne strategije, planovi, mjere i procesi ključni su u postizanju navedenoga, a međunarodne organizacije trebaju podržavati i dopunjavati nacionalne napore (UN, 1992a, čl. 3). Kako bi se dokazala predanost održivom razvoju, 2002. godine održan je u Johannesburgu World Summit on Sustainable kojim se potvrđuje predanost zaključcima konferencije u Riju te se nastavlja implementacija Agende 21 (UN, 2002).⁹ Agenda 21 važan je strateški razvojni dokument koji predlaže niz međusobno usklađenih akcija koje će razvoj učiniti gospodarsko, društveno i ekološki održivim. Predstavlja predložak za djelovanje u 40 različitih područja (zaštita tla, šuma, voda, zraka, održiva poljoprivreda i ruralni razvitak, očuvanje biološke raznolikosti, zbrinjavanje otpada, itd.), te navodi devet osnovnih društvenih grupa (žene, djeca i mladež, autohtono stanovništvo, nevladine organizacije, lokalne vlasti, radništvo i sindikati, poslovni svijet i industrija, znanstvenici i poljoprivrednici), čije je djelovanje od ključnog značenja za održivi razvitak Zemlje. U poglavlju 28 Agende 21, istaknuto je da ključnu ulogu u ostvarivanju

⁵ IDOP – Institut za društveno odgovorno poslovanje, <http://www.idop.hr/hr/projekti-i-edukacija/projekti/projekt-socisdg/cilj-odrzivog-razvoja-2-svijet-bez-gladi/>, 05.02.2019.

⁶ Birkić D.: Održivi turistički razvoj priobalne destinacije, doktorska disertacija, Opatija, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, 2016., str. 113

⁷ Ibidem

⁸ Mičetić Fabić M.: Uloga lokalne samouprave u planiranju i promicanju održivoga razvoja turističke destinacije, doktorski rad, Opatija, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, 2017., str. 26

⁹ Birkić, D.: op.cit., str. 113

održivog razvitka moraju odigrati lokalne vlasti. Njima je upućen poziv da izrade svoje dokumente - lokalne Agende 21. Lokalna Agenda je plan akcije za provođenje ideje održivog razvitka na lokalnoj razini. Lokalnom Agendom 21 opće odredbe iz Agende 21 prenose se u konkretne planove i aktivnosti u pojedinim lokalnim zajednicama. U svakoj lokalnoj zajednici postoji mnogo različitih sudionika u problematici zaštite okoliša: državna vlada, lokalna vlada, stanovništvo, nevladine udruge, poslovni sektor i industrija, itd. Svaki od njih, bilo donošenjem određenih odluka, bilo primjenom određenih obrazaca ponašanja, utječe na stanje okoliša u lokalnoj zajednici. Zbog toga je neophodno postići dogovor oko ciljeva koji se žele ostvariti u zaštiti okoliša, te ih nastojati dostići zajedničkim djelovanjem i usklađivanjem pojedinačnih napora.¹⁰

Prema Organizaciji za hranu i poljoprivredu Ujedinjenih naroda (FAO) održivi razvoj definira se kao upravljanje i očuvanje prirodnih resursa i orijentacije tehnoloških i institucionalnih primjena na način da se osigura postizanje i održi zadovoljavanje čovjekovih potreba za sadašnje i buduće naraštaje; takav razvoj čuva vodu, biljni i životinjski svijet, okolini je prihvatljiv, tehnološki odgovarajući, ekonomski ostvarljiv i društveno prihvatljiv.¹¹

Koncepcija održivog razvoja zahtijeva:¹²

- očuvanje prirodnih resursa i s tim u vezi fundamentalni zaokret u eksploataciji resursa
- veću učinkovitost u raspodjeli resursa i preraspodjelu bogatstva
- uvođenje novih tehnologija i poimanje razlike između rasta i razvoja
- odustajanje od aktivnosti koje bi mogle ugroziti buduće naraštaje
- uključivanje koncepcije održivog razvoja kao filozofije u sve društvene, ekonomske i političke strukture

Održivost razvoja moguće je uspostaviti kada se postigne politički kompromis između svih ključnih dionika unutar zajednice i uspostavi ravnoteža svih triju komponenta održivog razvoja turizma. To uključuje ekonomsku učinkovitost proizvodnje, brigu za potrošače i etično ponašanje koje je u skladu s normama i vrijednostima društva. Ono treba da uvažava potrebu očuvanja okoliša te korištenja prirodnih resursa i energije bez narušavanja okoliša.¹³

¹⁰ Effect.hr, http://effect.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=265:to-je-zapravo-agenda-21&catid=44:agnd21&Itemid=92, 26.11.2018.

¹¹ Črnjar M., Črnjar K.: Menadžment održivog razvoja, Rijeka, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, 2009., str. 80

¹² Ibidem, str. 84

¹³ Bilas, Franc, Ostojić: Višedimenzionalnost održivog razvoja, Notitia, Zagreb, 2016. str. 7

Na sastanku Ujedinjenih naroda krajem rujna 2015. svjetski su se čelnici dogovorili o novom programu Ujedinjenih naroda za održivi razvoj 2030. koji sadrži 17 ciljeva održivog razvoja. U okviru 17 novih ciljeva održivog razvoja i 169 podciljeva uravnotežene su tri dimenzije održivog razvoja (okolišna, društvena i gospodarska dimenzija), u područjima kao što su siromaštvo, nejednakost, sigurnost opskrbe hranom, zdravlje, održiva potrošnja i proizvodnja, rast, zaposlenost, infrastruktura, održivo upravljanje prirodnim resursima, klimatske promjene, kao i rodna jednakost, mirna i uključiva društva, pristup pravosuđu i odgovorne institucije.¹⁴

2.2. Održivi turistički razvoj

Turizam može obogatiti živote ljudi, proširiti ekonomiju, osjetljiv je na okoliš i može vršiti zaštitu okoliša, može se integrirati u zajednicu s minimum utjecaja. No za to je potreban nov način promišljanja koji zahtijeva i više i boljeg planiranja i dizajniranja cjelokupnog turističkog razvoja, naročito kako pojedine dijelove uklopiti u cjelinu. Kada se govori o turizmu i održivom razvoju treba naglasiti da se radi o dvije međusobno zavisne i međusobno uvjetovane varijable. Konceptija održivog razvoja turizma uvjetuje zaštitu i održivost svih turističkih resursa a temelji se na zadovoljenju potreba svih generacija koje će u njemu egzistirati.

Turizam je nakon Drugog svjetskog rata postao jedna od najvažnijih gospodarskih grana u svijetu. Dolazi do velikog razvoja turizma, pa on u to vrijeme postaje masovna pojava koja jednako kao i druge ljudske djelatnosti djeluje na okoliš. U početku se na turizam gledalo kao na izrazito ekološku granu svjetskog gospodarstva, međutim kako on postaje masovan, sve više se uviđa da i turizam ima negativne posljedice na okoliš. Možda najjednostavniji primjer koji možemo navesti je povećana količina otpada koja se nakuplja u turističkim središtima i koje uz neprikladno zbrinjavanje može završiti u okolišu, što onda postaje i ekološki problem. Masovni (dinamični), a napose nekontrolirani, rast turizma u turističkim destinacijama uzrokuje čitav niz negativnih učinaka, koji se uglavnom najviše manifestiraju na prostor i okoliš, ali i drugdje. To su npr. prekomjerno korištenje resursa, zagađenje okoliša, buka, gužve, problemi s korištenjem infrastrukture (prekomjerno korištenje vode, el. energije, zbrinjavanje otpadnih voda i problemi s kanalizacijom) sve to dopri nosi i rastu društvenih troškova. Turizam kao takav uzrokuje i visoke troškove javnog sektora (zbog potreba policije, vatrogasnih službi, liječnika) i sl. negativne učinke. Isto tako potrebno je naglasiti i negativni

¹⁴ Birkić, D.: op.cit.str. 113.-114.

učinak turizma u vidu rasta cijena za proizvode i usluge u doba turističke sezone tzv. sezonsku inflaciju, čije posljedice trpi i lokalno stanovništvo plaćajući više cijene za iste proizvode i usluge, koje su u onim mjestima koja nemaju tako razvijen turizam, niže i povoljnije.¹⁵

Svjetska turistička organizacija (UNWTO) održivi turizam definira kao:“upravljanje resursima ostvarujući ekonomske, socijalne i estetske potrebe, tako da se poštuju kulturološki integritet, osnovni ekološki procesi, biološka raznolikost i sustavi na kojima se temelji život, stvara dobrobit i blagostanje cjelokupnom društvu, uzimajući u obzir potrebe turista i njegovih domaćina.“¹⁶

Održivi razvoj turizam vodi računa o trenutnom i budućem utjecaju turizma na okoliš, gospodarstvu i društvu uzimajući u obzir posjetitelje, industriju, okoliš i lokalne zajednice.¹⁷ Prema definiciji, prihvatljivo je uživanje u turizmu i ostvarivanje ekonomske koristi od turizma, no potrebno je istovremeno osigurati to isto i za buduće generacije. Uslijed masovnog i nekontroliranog razvoja turizma moguće je ugroziti kulturne i prirodne resurse u turističkim destinacijama, uslijed čega one gube atraktivnost i tržišnu konkurentnost.

Održivi razvoj turizma trebao bi:¹⁸

- optimalno iskorištavati prirodne izvore koji su ključni element turističkog razvoja, održavanje glavnih ekoloških procesa i pomagati očuvanju prirodnog nasljeđa i bioraznolikosti;
- poštovati društveno-kulturološku autentičnost lokalne zajednice, očuvati njezino kulturološko nasljeđe i tradicionalne vrijednosti i pridonijeti među-kulturnom razumijevanju i toleranciji;
- osigurati dugoročne primjenjive gospodarske mjere koje će donijeti društveno-ekonomsku dobrobit svim sudionicima koji su ravnomjerno podijeljeni, uključujući mogućnost zapošljavanja i zarade te socijalnih usluga, što bi pridonijelo smanjivanju siromaštva.

Smjernice i praksa upravljanja održivim turističkim razvojem mogu se primijeniti na sve

¹⁵ Čavlek et al.: Turizam, ekonomske osnove i organizacijski sustav, Školska knjiga, Zagreb, 2011., str. 321

¹⁶ Zajednica iznajmljivača, <http://www.apartmanija.hr/zajednica/aktualno/odrzivi-turizam>, 26.11.2018.

¹⁷ Zelena zona.

http://www.zelenazona.hr/home/wps/wcm/connect/zelena/zona/gospodarstvo/zeleni_poslovi/odrzivi_turizam, 26.11.2018.

¹⁸ Ibidem

oblike turizma, u svim vrstama turističkih destinacija, uključujući i masovni turizam. Pri upravljanju održivim turističkim razvojem neophodna je suradnja svih dionika u turizmu, koji moraju biti svjesni posljedica svojeg ponašanja na sveukupno dugoročni održivi turistički razvoj.¹⁹ Postizanje održivog turističkog razvoja dugotrajan je proces koji zahtjeva praćenje učinaka i uvođenje preventivnih mjera ukoliko to bude potrebno.

2.2. Načela održivog turističkog razvoja

Kada govorimo o načelima održivog razvoja turizma, zapravo govorimo o načinima na koji bi se pojedini subjekti u turizmu (javni sektor, privatni sektor, turisti, lokalno stanovništvo te ostale interesne skupine) trebale ponašati, a da se osigura postizanje održivosti, odnosno ono što se smatra ciljevima održivog razvoja.²⁰ „Razvoj turizma na načelima održivog razvoja mora uvažiti različite interese i stavove različitih dionika, interesnih skupina, organizacija i institucija koje na izravan ili neizravan način utječu na razvoj turizma. To znači i predvidjeti te otkloniti i brojne negativne učinke turizma na prostor, okoliš i lokalnu zajednicu, koji se događaju kada se turizam stihijski razvija i kada se razvojem turizma ne upravlja, kao i investirati te promovirati specifičnosti te ponude na tržištu i među turistima“.²¹ Provedba načela održivog razvoja doprinosi unapređenju načina života cijele lokalne zajednice, primjerice kroz povećanje zaposlenosti i životnog standarda, smanjenje siromaštva, unapređenje zdravstvenog i obrazovnog sustava te socijalne zaštite, povećanje kvalitete zraka, vode, tla i okoliša, unapređenje kvalitete javnih usluga, privlačenje stranih ulaganja i poticanje domaćih ulaganja itd. Koncept održivog turističkog razvoja temelji se na primjeni ekonomskih, ekoloških i sociokulturnih načela. Pronaći pravu ravnotežu među njima znači osigurati cjelovitu i dugotrajnu održivost kako turizma, tako i priobalne destinacije u cijelosti. Međutim, unatoč pozitivnim primjerima dobrih namjera u tom pogledu, još uvijek je u svijetu prisutna usredotočenost na ostvarenje ekonomskih ciljeva uz istovremeno narušavanje ekološkog i sociokulturnog aspekta održivog razvoja.²²

¹⁹ Birkić D.: op.cit.str. 117

²⁰ Smolčić Jurdana, D., Prednosti i ograničenja primjene koncepcije održivog razvoja turizma, Doktorska disertacija, Ekonomski fakultet, Zagreb, 2003.

²¹ Smolčić Jurdana, D., Indicators of Sustainability in Tourism, U: Congress proceedings Tourism & Hospitality Industry : New Trends in Tourism and Hospitality Management, Opatija: Fakultet za turistički i hotelski menadžment, Opatija, 2014.

²² Mičetić Fabić M.: op.cit., str. 29

Načela održivog turističkog razvoja:²³

1. Načelo ekološke održivosti- ukoliko se turizmom ne upravlja na održiv način, on može imati velike i nepovratne negativne utjecaje na okoliš. U vrlo ekstremnim slučajevima dolazi do dugoročnog uništavanja okoliša radi kojeg su turisti dolazili u destinaciju, zbog čega vodeći turoperatori napuštaju tu destinaciju. Dakle, vrlo važna sastavnica održivog razvoja u turizmu je ekološka održivost. Upravo u turizmu je izražen visok stupanj težnje pojedinaca i organizacija da ostvare brz ekonomski razvoj i maksimalizaciju profita bez obzira na negativni utjecaj na njihovo prirodno okruženje. Ekološka održivost znači da se minimizira zagađenje okoliša i unapređuje očuvanje biološke raznolikosti i prirodnog nasljeđa. Ukoliko se, u svijetu, želi prihvatiti načelo održivog razvoja kao opredjeljenje, nužna je veća usmjerenost na ciljane projekte i programe koji doprinose smanjenju utjecaja onečišćenja i drugih negativnih utjecaja na ekološku održivost.
2. Načelo ekonomske učinkovitosti- Ekonomska održivost podrazumijeva da se ostvaruje gospodarski prosperitet uz istovremeno efikasno upravljanje troškovima i resursima te vođenje brige za socijalne i ekološke posljedice ekonomskih aktivnosti. Razvoj turizma na lokalnoj razini pruža velike ekonomske prilike za lokalnu zajednicu koje se očituju kroz zapošljavanje, generiranje prihoda, povećanje bruto domaćeg proizvoda te u konačnici smanjenje siromaštva. Od iznimne važnosti je da se usporedno s ekonomskim razvojem razvija i ekološka svijest te da se iz ostvarene ekonomske dobiti izdvajaju sredstva za očuvanje okoliša. Dakle, razvoj turizma donosi velike ekonomske koristi destinaciji, ali sa sobom donosi i neke negativne posljedice što je vidljivo u tablici u nastavku.

²³ Mičetić Fabić M.: op.cit., str. 30,31,32

Tablica 1. Ekonomske koristi i negativne strane razvoja turizma

KORISTI	NEGATIVNE STRANE
<ul style="list-style-type: none"> • Radna mjesta • Prihodi lokalnoj ekonomiji kroz multiplikativne efekte • Pomaže održavanju lokalnih poslova • Regeneracija i restrukturiranje ekonomija u destinacijama gdje su ostale aktivnosti u padu • Poticanje investicija 	<ul style="list-style-type: none"> • Mnogi poslovi su slabo plaćeni ili su sezonski • Oportunitetni troškovi (ukoliko se investira u turizam, ne investira se negdje drugdje) • Zagušenost • Potreba investiranja u infrastrukturu koja se koristi samo u određeno vrijeme u godini • Prevelika ovisnost o turizmu

Izvor: Swarbrooke (1999). Sustainable Tourism Management. CABI Publishing, str. 61, u: Boranić Živoder, S. (2010). Upravljanje turističkom destinacijom u funkciji održivog razvoja turizma, doktorska disertacija, Zagreb: Ekonomski fakultet Zagreb, str. 71, 26.11.2018

3. *Načelo sociokulturne učinkovitosti*- Sociokulturna održivost odnosi se na sposobnost zajednice da prihvati nove inpute (kad je riječ o turizmu to su turisti) na određeno razdoblje te da unatoč tome nastavi sa uobičajenim funkcioniranjem (bez društvene disharmonije do koje bi mogli dovesti ti inputi u slučaju da razvoj nije planiran na odgovarajući način). Ukoliko se pojavi određena disharmonija potrebno je unaprijed ugraditi mehanizme kako bi se ona svela na najmanju moguću mjeru.²⁴Razvoj turizma na neodrživ način utječe i na negativne posljedice povezane s promjenama u lokalnoj društvenoj okolini. Naime, turisti u zemlju domaćina osim novca donose i drugačiji način ponašanja - turizam u lokalnu sredinu dovodi velik broj novih, nepoznatih ljudi koji imaju svoju kulturu, vrijednosti, običaje, očekivanja i način provođenja slobodnog vremena te koji najčešće ometaju i mijenjaju lokalni način života, društvene navike i norme ponašanja kao i kulturne vrijednosti lokalne zajednice. Život lokalne zajednice se mijenja, lokalna kultura se mijenja, narušava se njezina autentičnost te se gubi identitet lokalne zajednice. Čak i sveta mjesta prestaju biti sveta iz razloga što ih svakodnevno posjećuje preveliki broj posjetitelja te se takva mjesta počinju promatrati kao „roba na tržištu“.

²⁴ Smolčić-Jurdana, D.: Načela održivog razvoja turizma, u Grupa autora: Održivi razvoj turizma, Opatija, Fakultet za turistički i hotelski menadžment Opatija, 2005b, str.17

2.3. Održivi turizam u Republici Hrvatskoj

Relativno značajan udio turizma u hrvatskom bruto domaćem proizvodu na srednji i dugi rok implicira potencijalne prilike, ali i prijete. Prema podacima Hrvatske narodne banke, prihodi od stranih turista u prvih šest mjeseci 2018.godine, iznosili su 3 milijarde eura, što u odnosu na isto razdoblje godine prije predstavlja rast od 10 %. Rekordna 2017.godina imala je udio turizma u ukupnom BDP-u 19,6%, što predstavlja rast od 0,7% u odnosu na 2016.godinu. Turizam je uz povoljno vanjsko okruženje te napredak strukturnih reformi jedan od glavnih generatora rasta hrvatskog gospodarstva. Udio prihoda turizma od 19,6% BDP-a ukazuje na veliku ovisnost hrvatskog gospodarstva o turizmu. . Recimo, Njemačka je u 2017.godini imala udio turizma u BDP-u od 1,1 %, a Italija 2,2 %, što nam kazuje da je udio turizma u BDP-u u Hrvatskoj daleko najviši u Europi.²⁵

Hrvatska ima velik potencijal kao turistička zemlja posjedujući mnoge prirodne ljepote, bogatu kulturnu baštinu, te povoljnu klimu i čisto more. S obzirom na to da je turizam jedna od najvažnijih gospodarskih grana Republike Hrvatske, praćenje trendova i uključivanje u održivi razvoj predstavljaju preduvjet za njegov razvoj u budućnosti. Hrvatski turistički proizvod još uvijek pretežito se bazira na turizmu „sun & see“ („sunce i more“), no počinju se razvijati i ostali oblici turizma, poput zdravstvenog turizma, nautičkog, ruralnog, kulturnog i slično. Konceptija gradnje na samom resursu, priobalju, karakteristična je za hrvatsku jadransku obalu čime je povećana atraktivnost objekata turističke ponude, ali je za turizam ostao neiskorišten prostor u zaleđu tih područja, a trajno je narušen ekološki vrlo osjetljiv, a uz to i osnovni prirodni atraktivni čimbenik za razvoj turizma u priobalnoj turističkoj destinaciji. Uvjeti koji utječu na održivi razvoj turizma vrlo su često u domeni politike, često s vrlo malo pozornosti na implikacije za turizam. Iako je koncept održivog turističkog razvoja široko podržan u literaturi, a njegova poželjnost podržana u teoriji i praksi, postoje naznake da turistička industrija sporo prihvaća načela održivog turističkog razvoja, kao i javna lokalna uprava.²⁶

Hrvatska se od samog početka uspostave samostalnosti uključila u svjetske i europske procese dogovaranja o održivom razvoju. Republika Hrvatska je podržala Agendu 21 i Plan djelovanja koji su usvojeni 1992. na konferenciji u Rijuu, te preuzela obveze koje proizlaze iz Milenijske deklaracije i Milenijskih ciljeva razvoja usvojenih na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda

²⁵ Hrturizam.hr, <http://hrturizam.hr/prihodi-od-turizma-u-porastu/>, 05.02.2019.

²⁶ Simpson K.: Strategic planning and community involvement as contributors to sustainable tourism development, Current Issues in Tourism, 2001.

2000.²⁷ S tim u vezi Republika Hrvatska je izradila Nacionalno izvješće o provedbi ciljeva Milenijske deklaracije koje je Vlada usvojila na sjednici u kolovozu 2004., a koje je Ujedinjenim narodima podneseno u rujnu iste godine. U izradi izvješća svoj su doprinos dali svi relevantni dionici – resorna ministarstava, Vladini uredi i tijela, znanstvene institucije i nevladine organizacije. Godine 2006. Republika Hrvatska je Ujedinjenim narodima podnijela i Izvješće o napretku i ostvarivanju Milenijskih ciljeva razvoja u Republici Hrvatskoj (za razdoblje od kolovoza 2004. do prosinca 2005.).

U Zakonu o zaštiti okoliša, koji je stupio na snagu u studenom 2007., Strategija održivog razvitka Republike Hrvatske zauzima ključno mjesto kao dokument koji dugoročno usmjerava gospodarski i socijalni razvitak te zaštitu okoliša prema održivom razvitku Republike Hrvatske. Zakon o zaštiti okoliša propisao je da se Strategijom utvrđuju smjernice dugoročnog djelovanja definiranjem ciljeva i utvrđivanjem mjera za njihovo ostvarivanje, uvažavajući postojeće stanje te preuzete međunarodne obveze. Strategija objedinjuje različite razvojne politike nastojeći pronaći prikladna rješenja za sve tri sastavnice održivog razvitka: gospodarsku, socijalnu i okolišnu. Strategija postavlja osnovne ciljeve i mjere održivog razvitka gospodarstva, održivoga socijalnog razvitka te zaštite okoliša i identificira ključne izazove u njihovu ostvarivanju.²⁸

Priobalna Hrvatska je turistička destinacija s ekstremno izraženom koncentracijom turističke potražnje u ljetnom , izrazito kratkom vremenskom razdoblju. Gospodarstvo postaje sve ovisnije o vrhuncu turističke sezone, potreba za sezonskom radnom snagom je sve izraženija, pritisak na ekosustav i ekološku održivost raste, sociokulturne posljedice dolaze sve više do izražaja, a negativne implikacije odražavaju se i na strani same turističke potražnje.

Hrvatski sabor je na 8. sjednici od 26. 4. 2013. godine, usvojio i Strategiju razvoja hrvatskog turizma do 2020. godine. Ministarstvo turizma je glavni nositelj provođenja Strategije razvoja turizma RH do 2020. Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine daje odgovor na pitanje kakav turizam Hrvatska želi i treba razvijati. Vizija razvoja hrvatskog turizma 2020. godine glasi: „Hrvatska je u 2020. godini globalno prepoznatljiva turistička destinacija, konkurentna i atraktivna za investicije, koja stvara radna mjesta i na održiv način upravlja razvojem na svom cjelokupnom prostoru, njeguje kulturu kvalitete, a svojim gostima tijekom cijele godine pruža gostoljubivost, sigurnost i jedinstvenu raznovrsnost autentičnih sadržaja i

²⁷ Strategija održivog razvoja Republike Hrvatske, veljača 2009., Zagreb, str.1, 03.11.2018.

²⁸ Narodne novine hr., https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_03_30_658.html, 07.02.2019.

doživljaja.“²⁹

Kako bi se održao korak u realizaciji Strategije razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine, Ministarstvo turizma objavilo je Akcijski plan razvoja zelenog turizma 2016. godine koji je razradio Institut za turizam. Akcijskim planom želi se kroz proaktivnost i suradnju svih dionika stvoriti percepciju o važnosti ekološke svijesti i pritom postići novu dodatnu vrijednost hrvatskog turizma. Budući da se već istaknuo trend jačanja ekološke svijesti stanovništva i sve veći broj individualnih inicijativa u očuvanju okoliša, Akcijski plan donešen je kao okvir za uvođenje više sustavnosti i koordinacije koja će omogućiti učinkovito zajedničko djelovanje dionika u turizmu na području zaštiti okoliša i prirode u Hrvatskoj.³⁰

U akcijskom planu naglašena su dva smjera:³¹

- unapređenje okolišne održivosti turizma
- unapređenje turističkog vrednovanja prirodne baštine

Njima se želi doprinijeti smanjenju pritiska turizma na okoliš i razvijati turizam koji tematizira prirodnu baštinu te doprinosi njezinoj zaštiti. Danas se Hrvatska želi pozicionirati na međunarodnim tržištima kao održiva turistička destinacija očuvane i atraktivne prirodne i kulturne baštine, gdje je vrhunski doživljaj dostupan svakome.³²

Zakonom o zaštiti okoliša iz 2007., određen je još jedan dokument pod nazivom Strategija održivog razvoja Republike Hrvatske kao dokument koji dugoročno usmjerava gospodarski i socijalni razvoj te zaštitu okoliša prema održivom razvoju. Prema tom Zakonu nova se strategija donosi svakih deset godina. Strategija održivog razvoja je usvojena u veljači 2009. u Hrvatskom saboru, sadrži temeljna načela: postavlja osnovne ciljeve i mjere održivog razvoja gospodarstva, održivoga socijalnog razvoja i zaštite okoliša te identificira ključne izazove u njihovu ostvarivanju. Strategiju održivog razvoja Republike Hrvatske izradilo je Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva u suradnji sa središnjim upravnim tijelima nadležnim za poslove: gospodarstva, zdravstva i socijalne skrbi, poljoprivrede, šumarstva, vodnog gospodarstva, prirode, obrazovanja, znanosti, mora, turizma, prometa i razvitka.³³

²⁹ Ministarstvo turizma RH, Prijedlog Strategije razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020.godine, <https://mint.gov.hr/UserDocsImages//arhiva//Strategija-turizam-2020-editfinal.pdf>, 07.02.2019.

³⁰ Ministarstvo turizma 2016: Akcijski plan zelenog turizma Republike Hrvatske, Zagreb, 2016 http://www.mint.hr/UserDocsImages/160715_AP_Zelenog_t.pdf, 07.02.2019.

³¹ Ibidem

³² Ibidem

³³ Ministarstvo turizma RH, <http://www.odrzivi.turizam.hr/default.aspx?id=4510> , 03.11.2018.

Održivi turizam treba turistu pružiti visoki stupanj zadovoljstva, ali isto tako paralelno razvijati svijest o održivosti turizma te poticati sve dionike da svojim primjerom promiču koncepciju održivog turizma među sobom. Navedeni koncept predstavlja svojevrsnu „win-win“ situaciju za sve sudionike na turističkom tržištu jer pružajući kvalitetne turističke proizvode i usluge turisti će doživjeti nezaboravno iskustvo bez štetnih utjecaja na okoliš, ekonomiju, lokalno stanovništvo i društvo u cjelini.

Pozitivni se pomaci u Hrvatskoj očituju u području gospodarenja otpadom, kako na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini (npr. početkom 2018. godine evidentirano je 319 važećih planova gospodarenja otpadom). Nadalje, u razdoblju od 2012. do 2016. godine proizvodnja energije iz obnovljivih Izvora energije (OIE) bilježi porast za 11,2%. Turizam također bilježi rast, ali i najveći indeks sezonalnosti u EU-28, što rezultira opterećenjem okoliša na najposjećenijim destinacijama, ali i šire. Usvajanje i provođenje koncepcije održivog razvoja turizma na nacionalnoj ključna je odrednica ukoliko želimo postići ekonomski i socijalni napredak uz očuvanje okoliša za buduće generacije.³⁴

3. TURISTIČKA DESTINACIJA

3.1. Pojam turističke destinacije

Riječ „destinacija“ (lat. *destinatio*-odredište), u izvornom značenju sinonim je za odredište, istoznačnica je za turistički lokalitet, zonu, regiju, skup zemalja pa čak i kontinent.³⁵ Povijesno ishodište turističke destinacije je u turističkom mjestu, a tijekom povijesti su neka mjesta s razvojem turizma službeno proglašavana turističkim kao npr. primorska mjesta, planinska mjesta, jezerska mjesta, klimatska mjesta ili lječilišna mjesta. Postoji velik broj sličnih, ali i različitih definicija pojma turistička destinacija.³⁶ Prema UNWTO-u destinacija je značajno mjesto koje se posjećuje na putovanju. Može se definirati kao najudaljenije mjesto u odnosu na dom (udaljena destinacija), kao mjesto gdje je provedeno najviše vremena (glavna destinacija) ili mjesto koje posjetitelj smatra prvim mjestom koje je posjetio, odnosno

³⁴ Okoliš na dlanu 2018-HAOP,

<http://www.haop.hr/sites/default/files/uploads/Okolis%20na%20dlanu%20I%20-%202018.pdf>, 07.02.2019.

³⁵ Magaš D.: Partnerstvo i formiranje destinacijskog proizvoda, Zbornik radova „In memoriam prof.dr.sc.Vjekoslav Šmid“, Rab, 2012., str.379

³⁶ Mičetić Fabić M.: op.cit., str. 19.-20.

primarnim ciljem posjete (motivirajuća destinacija).³⁷ Prema službenoj definiciji Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, turističko mjesto je „ono mjesto koje ispunjava sljedeće osnovne uvjete: atraktivne (prirodne ljepote, ljekoviti izvori, kulturno-povijesni spomenici, razne kulturne, zabavne i sportske priredbe), komunikativne (mogućnost pristupa, prometne veze) i receptivne (objekti za smještaj i uz njih potrebni prateći objekti za pružanje raznih rekreativnih usluga, trgovinskih, obrtničkih, poštanskih i sl.) te ima parkove, kupališta, šetališta, itd.“.

Nadalje, turistička destinacija se može definirati kao "svako odredište turističkog putovanja, od samostalnog turističkog objekta, aerodroma ili luke do turističkog mjesta, regije i turističke zemlje. Pod turističkom destinacijom podrazumijeva se širi, integrirani prostor, koji gradi svoj turistički identitet na koncepciji kumulativnih atrakcija, koje su sa doživljajem kojeg omogućuju i s dodatnom turističkom infrastrukturom prostor intenzivnog okupljanja turista. Turistička destinacija uvjetovana je predodređenošću posjetitelja, njihovim željama, sklonostima, interesima i dr."³⁸ „Za razliku od turističkog mjesta koje imaju čvrsto određene administrativne granice, turističke destinacije nemaju administrativne granice. One postaju optimalno kombiniran i tržišno prilagođen prostor koji razvojem važnih i dominantnih sposobnosti u destinaciji stvara pretpostavke koje će joj omogućiti da u usporedbi s konkurencijom dugoročno postigne dobre turističke rezultate“.³⁹

Svaka turistička destinacija je zapravo jedan integralni turistički proizvod. Međutim, turistička destinacija je istovremeno složen društveni sustav koji se ponekad naziva destinacijski sustav. Njegova kompleksnost proizlazi iz mnoštva elemenata koji u njemu sudjeluju. Ti elementi se mogu grupirati u tri temeljna podsustava: potrošači (turisti), proizvođači (pružatelji turističkih usluga) te državne i druge organizacije i institucije.⁴⁰

Uspjeh turističke destinacije ovisi o ukupnoj razini kvalitete usluga. Osnovni činitelji turističke destinacije su:⁴¹

- atraktivnost (prirodne ljepote i klima, kulturna i društvena obilježja, stav prema turistima, infrastruktura, razina cijena, mogućnosti za kupovinu, kapaciteti za sport, rekreaciju i

³⁷ UNWTO, Concepts, Definitions and Classifications for Tourism Statistics, Technical Manual, No.1, 1995, str.7

³⁸ Vukonić B., Čavlek N.,: Rječnik turizma, Masmedia, Zagreb, 2001.,str.389

³⁹ Magaš D.: op cit. str. 380

⁴⁰ Bošković D., Saftić D., Trošt K.,: Planning and organising tourist destinations – the example of the rural Istria cluster, Tourism & Hospitality Management, Conference Proceedings, 2010.,str.794

⁴¹ Demonja D., Ružić P.,: Ruralni turizam u Hrvatskoj s hrvatskim primjerima dobre prakse i europskim iskustvima, Samobor, Meridijani, Zagreb: Institut za međunarodne odnose, 2010., str.18

edukaciju, i slično.)

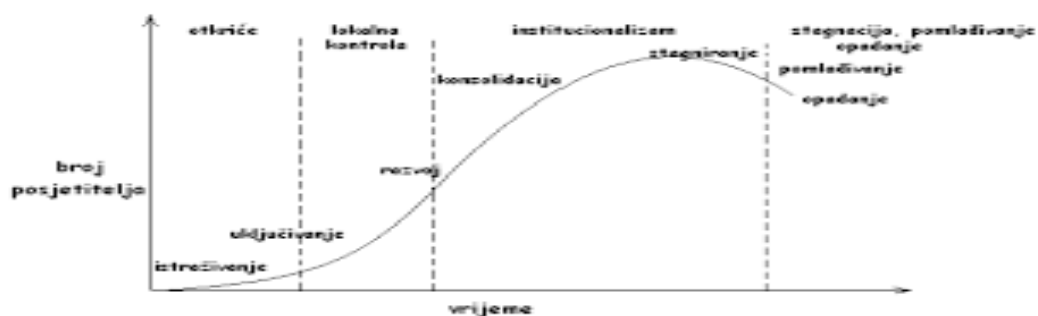
- prirodne pogodnosti
- pristupačnost (dostupnost)

Temeljem svega navedenoga, zaključuje se da za određenje neke uže ili šire prostorne cjeline turističkom destinacijom nije ključna njena dimenzija nego sposobnost privlačenja turista i zadovoljenja kompleksne turističke potrebe. Karakteristike turističke destinacije su neovisnost o administrativnim granicama, orijentacija na turiste te potreba da se njome upravlja.⁴²

3.2. Životni ciklus turističke destinacije

Suvremeno shvaćanje turističke destinacije kao svojevrsnog proizvoda razvilo je koncept tzv. životnog ciklusa, prema kojem i ona kao svojevrsan živi organizam proživljava svoj vijek, slijedeći neke uzastopne faze. Ona se, naime, ponajprije otkriva, postepeno stasala dosežući zrelost, pa i propadanje (starenje), a ponekad i nestanak u marketinškom smislu riječi.⁴³ Životni ciklus destinacije „fleksibilni model životnog ciklusa destinacije koji označava različite faze u evoluciji destinacije kao i promjene koje se u njoj dešavaju tijekom njezinog prelaska iz jedne faze u drugu“.⁴⁴

Grafikon 1. Životni ciklus turističke destinacije

Izvor. Butler, R.W. (1980). The Concept of Tourism area cycle of evolution: Implications for management of resources, *The Canadian Geographer*, 24(1), 5-12.

⁴² Mičetić Fabić M.: op.cit.str. 21

⁴³ Petrić L.: *Upravljanje turističkom destinacijom- načela i praksa*, EKONOMSKI FAKULTET U SPLITU, Split, 2011.,str. 21

⁴⁴ Butler, R. W.: The Concept of Tourism area cycle of evolution: implications for management of resources, *Canadian Geographer*, 1980. u Petrić 2006., str. 149-150

Faza istraživanja odnosi se na prirodne pretpostavke tj. nedirnite i čiste prirodne ljepote i mali broj posjetitelja u destinaciji radi siromašne ponude i nepostojanja komunikacije. Na ovom je stupnju privlačnost destinacije u tome što ju turizam još nije promijenio kao i u velikoj mogućnosti kontaktiranja gostiju s domicilnim stanovništvom. U fazi angažiranja započinju inicijative da se osigura ponuda za posjetitelja, a kasnije i za samu promociju destinacije. Broj posjetitelja se povećava, nastaju turističke sezone i tržišna područja kao i pritisak na javnu upravu da osigura potrebnu infrastrukturu. Turistička destinacija je u razvojnoj fazi kada u nju dolazi veliki broj turista i kada ih na vrhuncu sezone ima više nego domicilnog stanovništva. U ovoj fazi kontrola daljnjeg razvoja turizma prelazi lokalne okvire. Pojavljuju se problemi pretjeranog iskorištavanja resursa i smanjenja kvalitete usluga. Javlja se potreba za regionalnim i nacionalnim planiranjem i kontrolom. Broj posjetitelja se počinje smanjivati u fazi konsolidacije, iako sam broj još uvijek raste i veći je od broja stalnih stanovnika. Stagnacija je faza u kojoj je postignuta maksimalna aglomeracija, destinacija više nije moderna te su potrebni veći naponi kako bi se zadržao broj posjetitelja. Destinacija se često suočava sa ekološkim, socijalnim i ekonomskim problemima. Nakon stagnacije slijedi faza propadanja kada su posjetitelji zauvijek izgubljeni i kada destinacija postane ovisna o manjim lokalitetima, dnevnim izletnicima i vikend posjetiteljima. Često se događaju velike vlasničke promjene i prenamjena kapaciteta za druge svrhe. Alternativa je da mjerodavna tijela prepoznaju ovu fazu i odluče se na pomlađivanje. Pomlađivanje se odnosi na nove atraktivnosti, novu kvalitetu, nova tržišta i nove distribucijske kanale. Najčešće je riječ o novostvorenim atraktivnostima, uvedenim novim prirodnim resursima, alternativnim oblicima turizma i sl.⁴⁵

Prikazana krivulja na grafikonu varira ovisno o raznim čimbenicima, što ovisi o mjerama turističke politike, preferencijama potrošača, stupnju razvoja kapaciteta, prometnoj povezanosti, modernim trendovima, planiranju razvoja destinacije i sl. Stoga je nužno analizirati položaj destinacije u različitim fazama njena razvoja te poduzimati mjere da ne bi došlo do stagnacije ili do njena propadanja. Kao kritičke čimbenike Butler navodi "promjene u željama i potrebama posjetitelja, uništavanje prirodnog i izgrađenog okoliša, kao i promjenu ili nestanak onih atrakcija koje su turiste i privukle u to područje."⁴⁶

⁴⁵ Mičetić Fabić M.: op.cit. str. 21-22

⁴⁶ Butler, R. W.: The Concept of Tourism area cycle of evolution: implications for management of resources,

Javna lokalna samouprava treba pažljivo pratiti i pozitivno utjecati svojim aktivnostima na faze životnog ciklusa destinacije, vodeći računa pri tome da se izbjegne faza stagnacije, odnosno propadanja.

3.3. Upravljanje turističkom destinacijom

Iznimna potražnja za prostorom i drugim prirodnim bogatstvima obalnog područja povećava rizik degradacije osjetljivih obalnih ekosustava i prirodnih bogatstava kao što su ribolovni fond, vrijednosni krajobrazi, močvare, riječne delte te morsko dno. Priobalne destinacije posebno su ugrožene masovnim turizmom, pretjeranom urbanizacijom i nekontroliranom gradnjom.⁴⁷

Usprkos dugoj turističkoj tradiciji priobalja u Republici Hrvatskoj, pa tako i na području grada Zadra, turizam se razvija sporadično i stihijski, bez sustavnog pristupa, te zbog tih razloga ugrožen je dugoročno održivi razvoj turizma na tom i širem području. Iz tih razloga mnoge priobalne destinacije suočene su s pitanjima zbrinjavanja povećanih količina otpada, pročišćavanja otpadnih voda, problemom prometnih gužvi, prekomjernom izgradnjom, opterećenjem infrastrukture, nezadovoljstvom lokalnog stanovništva kvalitetom življenja, negativnim kulturološkim utjecajima te energetsom krizom.⁴⁸

Danas u svijetu brojne turističke organizacije kao i lokalna uprava, odnosno destinacijski menadžment susreću se s nizom pitanja i problema kako i na koji način upravljati priobalnom turističkom destinacijom u svjetlu održivog turističkog razvoja.

Upravljanje priobalnom destinacijom sastoji se od njezina upoznavanja, vrednovanja atraktivnih resursa, pripreme za planiranje, planiranje njezina korištenja te monitoringa nad uporabom njezinih resursa i održavanjem.⁴⁹ Najveći problem prilikom upravljanja priobalnom destinacijom predstavlja činjenica da je potrebno osigurati racionalno korištenje ograničenih javnih dobara kao što su prirodna bogatstva priobalne destinacije poput morske obale, mora, plaža, zemljišta u korist svih interesnih skupina uz

Canadian Geographer, 1980.

⁴⁷ Birkić D.: op.cit. str. 36

⁴⁸ Graci S., Dodds R.: Sustainable Tourism Island Destinations (London: Earthscan), 2010.

⁴⁹ Kušen, E., Turistička atrakcijska osnova, Institut za turizam, Zagreb, 2002., str.26

istovremeno čuvanje resursa za buduće generacije. Takvo upravljanje treba da je temeljeno na trajnom dijalogu između svih aktera uključenih u turistički rast i razvoj priobalne destinacije, javni sektor, privatni sektor, turisti i lokalna zajednica.⁵⁰

Glavna svrha upravljanja turističkom destinacijom je prije svega stvoriti prikladno okruženje za razvoj turizma u destinaciji, a to uključuje: planiranje razvoja u prostoru (objekti i infrastruktura), razvoj potrebnih ljudskih resursa, razvoj destinacijskih proizvoda, razvoj tehnologija i sustava podrške te razvoj srodnih industrija.⁵¹

3.4. Interesne skupine u održivom upravljanju razvojem turizma u turističkim destinacijama

Za implementaciju održivog turističkog razvoja ključno je identificirati interesne skupine unutar turističke destinacije te njihove međusobne odnose njegovati.⁵² Interesnu skupinu možemo definirati "kao svaku skupinu ili pojedinca koji ima utjecaja ili je pod utjecajem ciljeva organizacije".⁵³ U procesu turističkog razvoja moguće je identificirati četiri ključne interesne skupine: javna lokalna samouprava i pripadajuće nadzorne agencije, privatni sektor, turisti te lokalno stanovništvo.⁵⁴ Svaka od identificiranih interesnih skupina ima specifičnu ulogu u budućem turističkom razvoju priobalne destinacije te bi shodno tome morale preuzeti i određenu razinu odgovornosti.

Kako bi se destinacijom upravljalo na kvalitetan način, nužno je uspostaviti suradnju između svih interesnih skupina te svi njihovi interesi trebaju biti uključeni u proces izrade razvojne strategije destinacije kao i njezinu implementaciju.

Interesne skupine možemo svrstati u sljedeće skupine:⁵⁵

- Javni sektor (javna lokalna samouprava) – obuhvaća institucionalni sustav koji ima političke ovlasti i moć za učinkovito sustavno upravljanje održivim turističkim razvojem. Predstavlja interes javnosti, ne stvara profit, već troši sredstva prikupljena

⁵⁰ Birkić D.: op.cit.str. 56

⁵¹ Petrić L.: op.cit.,str. 27

⁵² Birkić D.: op.cit.str. 77

⁵³ Byord R., : Stakeholders in Sustainable Tourism Development and their Roles: Applying Stakeholder Theory to Sustainable Tourism Development, *TourismReview*, 2007., 6-13

⁵⁴ Birkić, D.: op.cit., str. 77

⁵⁵ Birkić D.: op.cit., str. 79-94

kroz poreze i takse kako bi implementirali politiku i projekte koji donose korist svim dionicima unutar lokalne zajednice. Jedna od karakteristika javnog sektora jeste da je i spor i neprilagodljiv dinamičkom turističkom okruženju te se shodno tomu uvijek postavlja pitanje koliko javni sektor treba i može biti zastupljen u kreiranju turističkog razvoja i utjecaja na isti. Uzevši u obzir djelokrug djelatnosti javni sektor može na različite načine utjecati na rast i razvoj turizma u priobalnoj destinaciji, a time i direktno djelovati u smjeru održivog turističkog razvoja. S obzirom da su u turizmu predmet razmjene javna dobra (more, zemljište, šume, parkovi), nužno je da kontrolu i odgovornost snosi javni sektor na svim razinama. Smjer djelovanja kroz funkciju upravljanja javnog sektora ne smije biti ograničen kratkoročnim financijskim ciljevima kao što je čest slučaj u javnom sektoru.

- Privatni sektor – Privatni sektor uključuje proizvodni sektor, odnosno one koji svojim djelovanjem stvaraju profit, a to podrazumijeva sve ponuđače proizvoda i usluga u određenoj turističkoj destinaciji. U tim svojim nastojanjima ostvarivanja ekstra profita više iskorištava nego čuva okoliš te ne čini dovoljno na području održivog turističkog razvoja gdje bi turistička industrija i te kako trebala biti zainteresirana. Javna lokalna uprava odobrava upotrebu javnih dobara privatnom sektoru s namjerom ostvarivanja ciljeva od interesa za širu društvenu javnost, stoga je ključna uspješna komunikacija između javne lokalne samouprave i privatnog sektora. Pomaci koje privatni sektor ima prema održivosti razvoja uglavnom su još uvijek u sferi okoliša dok druge komponente, posebno socijalne i ekonomske, ostaju po strani. Ciljevi i pravci održivog razvoja turizma zajednice trebaju biti jasno naznačeni u strateškim planovima razvoja kako destinacije tako i turizma. Strateške planove razvoja usvaja javna lokalna uprava, a privatni sektor je onaj koji ih realizira, i to sudjelovanjem u različitim fazama projekata kao što su projektiranje, građenje, rekonstrukcija, dogradnja, provedba te financiranje investicijskih projekata. Možemo zaključiti da je potrebno cjelovito upravljanje razvojem turizma i angažman, suradnja javnog i privatnog sektora u unapređenju i koordinaciji, gdje je turizam trenutačno najslabiji.
- Lokalno stanovništvo – lokalno stanovništvo vrlo je važan dionik u razvoju turizma destinacije, a zainteresirano je za njen razvoj jer je svjesno da iskorištavanjem resursa i lošim odlukama destinacijskog menadžmenta može rezultirati uništavanjem postojećih vrijednosti u njihovoj životnoj sredini te na taj način utjecati i na kvalitetu njihova življenja. Lokalno stanovništvo svojom kulturom, tradicijskim vrijednostima i

nasljeđem te znanjem, susretljivošću i gostoljubivošću dodjeljuju destinaciji specifična obilježja, zbog kojih postaje poželjna za posjet. U planiranju turističkog razvoja destinacije, destinacijski menadžment mora uzeti u obzir želje, prijedloge i dobre inicijative lokalnog stanovništva jer će jedino tako biti moguć sustavan i kvalitetan razvoj turizma destinacije, a i smanjit će se utjecaj nedostataka te negativnih stavova stanovništva prema turizmu.

- Turisti - Turisti su interesna skupina koji žele uskladiti svoje putovanje sa svojim životnim stilom i omogućiti si neku vrstu kreativnog, fizičkog i duhovnog razvoja, ali se mora naglasiti da su baš turisti uzrok ekoloških, socijalnih i ekonomskih promjena u priobalnoj destinaciji. Turist je zainteresiran i voljan kupiti sve što mu u tom trenutku izgleda privlačno, korisno ili platežno prihvatljivo, odnosno što će u potpunosti zadovoljiti njegove potrebe. O brojnosti turista koji posjećuju određene prostore ovisit će i intenzitet negativnih učinaka na okoliš koji se manifestira u smanjenju kvalitete zraka, vode, povećanju buke, promjeni izgleda krajolika, povećanju urbanizacije, oštećenju flore i faune i sl., a sve to se odražava na domicilno stanovništvo.

Jedan od razloga kompleksnosti upravljanja destinacijom je i razlika u krajnjim ciljevima između interesnih skupina. Primjerice, hotelsko poduzeće želi investirati u izgradnju novog hotela uz obalu, iako će to utjecati na povećanje prihoda poduzeća i povećanje prihoda javne blagajne, to može biti u suprotnosti s ciljem lokalne zajednice koja na tom mjestu želi šetnicu, sportskih udruga koje žele dvoranu i sl. Cilj upravljanja turističkom destinacijom stoga je usklađivanje različitih interesa i nalazak kompromisa u tim situacijama, sve to poštujući načela održivosti koje bi trebalo biti glavni cilj svake turističke destinacije.⁵⁶

Planiranje je u kontekstu održivog razvoja turizma izuzetno važno, a suradnja između interesnih skupina u fazi planiranja od presudne važnosti. Ključna u rješavanju problema suradnje interesnih skupina unutar priobalne turističke destinacije jest lokalna javna uprava zajedno s destinacijskom menadžment organizacijom koja treba prići rješavanju problema. Ukoliko se želi postići da turizam istovremeno bude uspješna i održiva ekonomska poluga za razvoj priobalne turističke destinacije, ključno je da svi pripadnici određenih interesnih skupina imaju usuglašene ciljeve i iste mogućnosti za ostvarivanje ciljeva, ali isto tako da prihvate svoj dio odgovornosti za razvoj destinacije kako za današnji naraštaj, tako i za

⁵⁶ Petrić L.: op.cit., str. 40

naraštaje u budućnosti.⁵⁷ Ciljevi i pravci održivog razvoja turizma zajednice trebaju biti jasno naznačeni u strateškim planovima razvoja kako destinacije tako i turizma. Strateške planove razvoja usvaja javna lokalna uprava koja ih je prethodno usuglasila s interesnim skupinama unutar destinacije.

Privatni sektor je onaj koji realizira strateške planove turističkog razvoja destinacije, i to sudjelovanjem u različitim fazama projekata kao što su projektiranje, građenje, rekonstrukcija, dogradnja, provedba te financiranje investicijskih projekata. Dok javni sektor putem strateškog planiranja daje inpute i zakonske okvire djelovanja, privatni je sektor onaj koji te inpute pretače u stvarnost razvijajući opipljive fizičke elemente novog proizvoda. Na kraju možemo zaključiti da je potrebno cjelovito, menadžersko upravljanje razvojem turizma i angažman, suradnja javnog i privatnog sektora u unapređenju, planiranju i (nacionalnoj) koordinaciji. Fragmentirana struktura turističke industrije i sama priroda turizma podrazumijevaju da samo vlade i javna uprava mogu koordinirati napore u području politike održivog turizma kako na nacionalnoj, tako i na lokalnoj razini. Priobalne turističke destinacije koje žele razvoj temeljiti na načelima održivog turističkog razvoja bit će uspješnije u slučaju učinkovite javne uprave. Lokalna samouprave treba samostalno upravljati i igrati veću ulogu u razvoju turizma jer riječ je o strukturalnim promjenama na koje jedino ona u najvećoj mjeri ima najjači utjecaj na lokalnoj razini i može ga najlakše promatrati i utjecati na turistički razvoj.⁵⁸

4. JAVNA LOKALNA SAMOUPRAVA

Javna lokalna samouprava obuhvaća institucionalni sustav koji ima političke ovlasti i moć za učinkovito sustavno upravljanje održivim turističkim razvojem. Predstavlja interes javnosti, ne stvara profit, već troši sredstva prikupljena kroz poreze i takse kako bi implementirali politiku i projekte koji donose korist svim dionicima unutar lokalne zajednice.

S obzirom na to da se turizam prvenstveno razvija na lokalnoj razini i da se upravo tu događaju utjecaji i posljedice turizma, vrlo je važno planirati i upravljati razvojem turizma na

⁵⁷ Birkić D.: op.cit., str. 97

⁵⁸ McLennan i sur., 2014, str. 108

lokalnoj razini. Glavnu ulogu trebala bi imati javna lokalna samouprave. Stoga, u ovom se dijelu rada pobliže opisuju pojam i karakteristike lokalne samouprave u Republici Hrvatskoj s posebnim osvrtom na aktivnosti javne lokalne samouprave u gradu Zadru s ciljem uspostave održivog turističkog razvoja.

4.1. Pojam javne lokalne samouprave

Pojam lokalne samouprave u širem smislu podrazumijeva sve razine samouprave u sustavu (općinska/gradska, pokrajinska/županijska, regionalna i eventualne druge). Lokalna samouprava u užem smislu podrazumijeva samo prvu, najnižu razinu samouprave.⁵⁹ Lokalne (teritorijalne) jedinice imaju ograničeni teritorijalni opseg unutar državnog teritorija određen zakonom, obično su naseljene određenim stanovništvom, a u njima se odvijaju procesi javnog upravljanja.⁶⁰

Pod lokalnom samoupravom podrazumijeva se pravo i mogućnost lokalnih jedinica da u okvirima određenim zakonom, uređuju i upravljaju, uz vlastitu odgovornost i u interesu lokalnog pučanstva, bitnim dijelom javnih poslova. To pravo provodi se preko vijeća ili skupština sastavljenih od članova izabranih na slobodnim i neposrednim izborima, tajnim glasovanjem na temelju općeg i jednakog biračkog prava.⁶¹

Prema Zakonu o lokalnoj i regionalnoj samoupravi, jedinice lokalne samouprave su općine i gradovi koji se osnivaju zakonom. Ostvarujući zajedničke interese općine, gradovi i županije međusobno surađuju na unapređenju gospodarskog i društvenog razvitka svojih zajednica. Izvršno tijelo jedinice lokalne samouprave u općini je općinski načelnik, dok je u gradu gradonačelnik.⁶²

U jedinicama lokalne samouprave ustrojavaju se upravni odjeli i službe (upravna tijela), za

⁵⁹ Lukeš-Petrović M., Masarić H., Nikolov J.,: Vodič kroz hrvatski sustav lokalne i regionalne samouprave, Priručnik za članove tijela općina, gradova i županija, Program Ujedinjenih naroda za razvoj, Zagreb:Hrvatski institut za lokalnu samoupravu, 2005.,str.4

⁶⁰ Koprić I.,:Suradnja jedinica kao instrument konsolidacije sustava lokalne samouprave: iskustva, mogućnosti i ograničenja, u: Koprić I., Škarica M., Milošević B.: Suradnja i razvoj u lokalnoj i regionalnoj samoupravi, Zagreb, Institut za javnu upravu, 2015.,str.5

⁶¹ Ministarstvo uprave RH, <https://uprava.gov.hr/objasnite-pojam-lokalne-samouprave-prema-europskoj-povelji-o-lokalnoj-samoupravi/12858> , 06.11.2018.

⁶² Zakon o lokalnoj i regionalnoj samoupravi; [https://www.zakon.hr/z/132/Zakon-o-lokalnoj-i-podru%C4%8Dnoj-\(regionalnoj\)-samoupravi](https://www.zakon.hr/z/132/Zakon-o-lokalnoj-i-podru%C4%8Dnoj-(regionalnoj)-samoupravi), 25.02.2019.

obavljanje poslova:⁶³

- iz samoupravnog djelokruga općine, grada, odnosno županije;
- državne uprave povjerenih općini, gradu, odnosno županiji;
- i drugih poslova na temelju zakona i statuta općine, grada, odnosno županije.

Dosad se afirmiralo pet glavnih uloga lokalne samouprave: upravna, politička, socijalna, ekonomska i ekološka. Upravna se uloga tiče „približavanja“ upravnih poslova države lokalnom stanovništvu. Lokalne jedinice mogu služiti i izražavanju i agregiranju političkih interesa lokalnog stanovništva, donošenju političkih odluka o tim interesima, kao i njihovoj provedbi (politička uloga). Socijalna uloga tiče se ne samo vođenja brige o socijalno osjetljivima nego u prvom redu brige za širok krug javnih službi, komunalnih, društvenih, sigurnosnih i zaštitnih, i drugih koje su važne za lokalnu zajednicu i njezine stanovnike.⁶⁴

Uzevši u obzir djelokrug djelatnosti javni sektor može na različite načine utjecati na rast i razvoj turizma u priobalnoj destinaciji, a time i direktno djelovati u smjeru održivog turističkog razvoja. S obzirom da su u turizmu predmet razmjene javna dobra (more, zemljište, šume, parkovi, priobalni pojas), nužno je da kontrolu i odgovornost snosi javni sektor na svim razinama.

4.2. Ustrojstvo i djelokrug rada javne lokalne samouprave u Republici Hrvatskoj

Hrvatska je poprilično centralizirana država glede ovlasti za donošenje javnih odluka koje su uglavnom u rukama središnje države. Središnja država ostvaruje većinu javnih prihoda i troši najveći dio javnih rashoda. Javna lokalna samouprava je nositelj i koordinator društvenog i gospodarskog razvoja na svojem području.⁶⁵

Sustav lokalne samouprave u RH obuhvaća ukupno 576 jedinica, odnosno 428 općina, 127 grada, 20 županija (koje su ujedno i lokalne jedinice centralne uprave) te Grad Zagreb (koji je posebna i jedinstvena teritorijalna cjelina sa statusom grada i županije). Lokalna samouprava uređena je četirima zakonima: Zakonom o lokalnoj samoupravi i upravi (NN 90/92, 94/93, 117/93, 5/97 (Odluka Ustavnog suda RH), 17/99 (Odluka Ustavnog suda RH) i 128/99;

⁶³ Lukeš-Petrović M., Masarić H., Nikolov J.: op.cit., str. 33

⁶⁴ Koprić; u Koprić i dr.: op.cit. str. 6-7

⁶⁵ Jambrač J., Ljudi, ekonomija, država: perspektiva lokalne samouprave u Hrvatskoj, Zagreb, 2016., str. 114

kasnije izmijenjen još jedanput, NN 51/00 (članak 16. Ustavnog zakona o izmjenama i dopunama Ustavnog zakona o ljudskim pravima i slobodama i o pravima etničkih i nacionalnih zajednica ili manjina u Republici Hrvatskoj)) , Zakonom o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj (NN 10/97, 124/97, 50/98 (odluka Ustavnog suda RH), 68/98, 22/99, 42/99 (odluka Ustavnog suda RH), 117/99 i 128/99), Zakonom o financiranju lokalne samouprave i uprave (NN 117/93 i 69/97 (članak 28, st. 3. Zakona o porezu na promet nekretnina), te Zakonom o određivanju poslova iz samoupravnog djelokruga jedinica lokalne samouprave i uprave (NN 75/93, kasnije višekratno mijenjan posebnim zakonima kojima se uređuju pojedina upravna područja). Poslovi lokalne samouprave obuhvaćaju područja prostornog planiranja i uređenja naselja, komunalnih djelatnosti, zaštite okoliša, predškolskog odgoja, kulture, sporta i socijalne skrbi.⁶⁶

Lokalna samouprava bavi se poslovima od lokalnog značaja, najbolje poznaje područje svog djelovanja i najbliža je potrebama lokalne zajednice.

U hrvatskom sustavu lokalne samouprave sve lokalne jedinice, bez obzira na veličinu ili druga svojstva, imaju u osnovi jednak djelokrug poslova. U Republici Hrvatskoj su dvije razine upravljanja:

- *lokalna razina* - gradovi i općine
- *regionalna razina* – županije

Samoupravni djelokrug općine, grada i županije određen je metodom opće klauzule, što znači da općina i grad obavljaju poslove lokalnog značaja, a županija poslove regionalnog značaja koji Ustavom RH i zakonom nisu dodijeljeni državnim tijelima.⁶⁷

Prema Zakonu o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi⁶⁸ Općina je jedinica lokalne samouprave koja se osniva, u pravilu, za područje više naseljenih mjesta koja predstavljaju prirodnu, gospodarsku i društvenu cjelinu te koja su povezana zajedničkim interesima stanovništva. Grad je jedinica lokalne samouprave te svako mjesto koje ima više od 10.000 stanovnika, a predstavlja urbanu, povijesnu, prirodnu, gospodarsku i društvenu cjelinu. Veliki grad je jedinica lokalne samouprave koja je ujedno gospodarsko, financijsko, kulturno, zdravstveno, prometno i znanstveno središte razvitka šireg okruženja i koja ima više od

⁶⁶ Institut za javne financije, <http://ijf.hr/FDI/antic.pdf> , 06.11.2018.

⁶⁷ Udruga općina u Republici Hrvatskoj, <https://udruga-opcina.hr/hr/o-nama/lokalna-samouprava-u-rh-73>, 23.11.2018.

⁶⁸ Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi, Narodne novine RH br 33/01, 60/01, 129/05, 109/07, 125/08, 36/09, 150/11, 144/12, 19/13, 137/15, 25.02.2019

35.000 stanovnika. Županija je jedinica područne (regionalne) samouprave čije područje predstavlja prirodnu, povijesnu, prometnu, gospodarsku, društvenu i samoupravnu cjelinu, a ustrojava se radi obavljanja poslova od područnoga (regionalnog) interesa.

Općine i gradovi u svom samoupravnom djelokrugu obavljaju poslove lokalnog značaja kojima se neposredno ostvaruju potrebe građana, a koji nisu Ustavom ili zakonom dodijeljeni državnim tijelima i to osobito poslove koji se odnose na: uređenje naselja i stanovanje, prostorno i urbanističko planiranje, komunalno gospodarstvo, brigu o djeci, socijalnu skrb, primarnu zdravstvenu zaštitu, odgoj i osnovno obrazovanje, kulturu, tjelesnu kulturu i šport, zaštitu potrošača, zaštitu i unapređenje prirodnog okoliša, protupožarnu i civilnu zaštitu, promet na svom području te ostale poslove sukladno posebnim zakonima.⁶⁹

Uz sve navedene poslove i odgovornosti, lokalne samouprave se mogu smatrati generatorima razvoja na svom području koje istovremeno brinu o socijalnoj sigurnosti i zdravstvenoj zaštiti, prostornom uređenju, kvaliteti javnih usluga za stanovnike itd., odnosno održivom razvoju lokalne zajednice.

4.3. Ustrojstvo i djelokrug rada javne lokalne samouprave Grada Zadra

Osnovne ustrojstvene jedinice grada Zadra: Gradsko vijeće kao predstavničko tijelo i Gradonačelnik kao izvršno tijelo. Gradonačelnika i njegova dva zamjenika, te vijećnike Gradske skupštine biraju građani na neposrednim izborima. Unutar područja Grada Zadra nalazi se 15 naselja i 36 mjesnih odbora. Tijela mjesnog odbora su vijeće mjesnog odbora i predsjednik vijeća mjesnog odbora kojega biraju članovi vijeća.⁷⁰

Isto tako, Turistička zajednica grada Zadra dio je javne lokalne samouprave grada Zadra te u suradnji s mjesnim odborima kontinuirano radi na uređenosti turističkih zona i turističkih mjesta, organiziranju raznih manifestacija i sajмова, oglašavanju na društvenim mrežama te potiče aktivnosti i sudjelovanje u programima zaštite okoliša kao komparativne prednosti hrvatskog turizma. Cilj javne samouprave grada Zadra kao i TZ grada Zadra je poticanje aktivnosti za očuvanje okoliša kako bi se lokalno stanovništvo, ali i lokalna uprava isto tako

⁶⁹ Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi, Narodne novine RH br. 33/01, 60/01, 129/05, 109/07, 125/08, 36/09, 150/11, 144/12, 19/13, 137/15, 25.02.2019

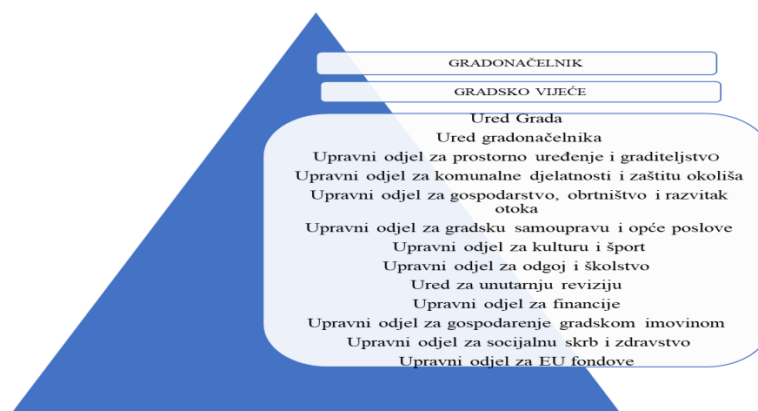
⁷⁰ Strategija razvoja grada Zadra 2013-20120., <http://www.inovacija-zadar.hr/repos/doc/Strategija.pdf>, 22.11.2018.

uključili i pridonijeli boljem i ugodnijem boravku stanovništva i turista u turističkim mjestima.⁷¹

Ured Gradonačelnika, uz poslove odnosa s javnošću, prezentacije i promidžbe Grada, zadužen je i za poslove međugradske i međunarodne suradnje. Aktivnosti međunarodne suradnje operativno provodi odsjek za međunarodnu suradnju. Grad Zadar ima dugu tradiciju suradnje sa brojnim inozemnih jedinicama lokalne samouprave i međunarodnim organizacijama. Kao potvrdu kvalitetno provedenih aktivnosti na planu europske međunarodne suradnje, Gradu Zadru je u lipnju 2002. g. u Strasbourgu Parlamentarna skupština Vijeća Europe dodijelila nagradu Diploma Europe, a u rujnu 2003. g. isto tijelo dodjeljuje mu Zastavu Europe. Najintenzivnija suradnja odvija se s gradovima prijateljima: Reggio Emiliom (Italija), Romansom (Francuska), Furstenfeldbruckom (Njemačka), Szekesfehervarom (Mađarska), Padovom (Italija) te Iquiqueom (Čile). Premda Zadar ostvaruje dobre rezultate na području međunarodne suradnje, većina aktivnosti je usmjerena na organizaciju kulturnih događanja, predavanja, raznih skupova te organizaciju razmjene učenika u suradnji sa zadarskim osnovnim školama. Dosadašnja dobra iskustva međunarodne suradnje trebalo bi proširiti i značajnije intenzivirati radom na zajedničkim projekata u području turizma, gospodarstva, zaštite okoliša, transporta, energetske učinkovitosti, razmjene iskustava i primjera dobrih praksi u radu sa građanima i gospodarstvenicima, te u brojnim ostalim zajedničkim temama za koje se mogu koristiti ne samo vlastita sredstva, već i sredstva EU fondova.⁷²

Odlukom o ustrojstvu upravnih tijela grada Zadra ustrojeno je 13 gradskih ureda, koji obavljaju poslove interesa za grad Zadar. Vidi strateški prikaz 1.

Strateški prikaz 1: Osnovne ustrojne jedinice grada Zadra

Izvor: Grad Zadar, <http://www.grad-zadar.hr/grad-zadar-78/>, 28.11.2018.

⁷¹ Turistička zajednica grada Zadra, <https://www.zadar.travel/>, 25.02.2019.

⁷² Strategija razvoja grada Zadra 2013-2020.: op.cit. str. 101

Grad Zadar kao jedinicu lokalne samouprave čini 15 naselja sa 75.062 stanovnika, a samo naselje grad Zadar sam ima 71.471 st., što ga čini petim po redu najvećih hrvatskih gradova.⁷³

Slika 1. Zadarska županija

Izvor 1: Zadarska županija, <https://www.zadarska-zupanija.hr/index.php/polozej-i-osnovne-prostorne-karakteristike-zadarske-zupanije>, 26.11.2018.

5. OPĆA OBILJEŽJA GRADA ZADRA

Grad Zadar (lat. Iadera) je hrvatski grad na Jadranskom moru, središte Zadarske županije i šireg područja sjeverne Dalmacije. Stoljećima glavni grad Dalmacije, a danas centar regije, Zadar je grad iznimne 3000-ljetne povijesti i izuzetno vrijednog kulturnog naslijeđa s bogatom spomeničkom baštinom svjetskog značaja koja je i danas vidljiva na svakom koraku. Zadar čini urbano središte sjeverne Dalmacije kao administrativni, privredni, kulturni i politički centar regije.⁷⁴

5.1. Geografski položaj grada Zadra i prometna povezanost

Geografski položaj grada Zadra, kao i njegova prometna povezanost mogu se ocijeniti izuzetno povoljnim i to ne samo u hrvatskim, već i u europskim okvirima. Kopnena površina grada Zadra zauzima površinu 194,02 km² i čini 5,26 % ukupne površine Zadarske županije. Značaj i posebnosti geografskog položaja grada Zadra očituju se u njegovoj maritimnoj

⁷³ Strategija razvoja grada Zadra 2013-2020.: op.cit., str. 12

⁷⁴ TZ grada Zadra, <http://www.zadar.travel/hr/o-zadru/dobrodošli-u-zadar>, 26.03.2019.

ekspoziranosti, blizini plodne zone Ravnih kotara, također u velikom gravitacijskom području otoka, priobalja i zaobalja, najkraćoj pomorskoj vezi sa susjednom Italijom (Zadar-Ancona), mogućnostima dobre prometne povezanosti te zalihama vode u neposrednoj blizini. Ukupna dužina pripadajuće morske obale iznosi 312,54 km, od čega na kopneni dio otpada 28,57 km (9,1%), a na otočni dio 283,97 km (90,9%).⁷⁵

Slika 2. Geografski položaj grada Zadra

Izvor 2: Auto karta Zadarske županije, <http://orthopediewestbrabant.nl/auto-karta-zadarske-zupanije>, 26.11.2018.

Grad Zadar ima izrazito razvijenu prometnu infrastrukturu (morski put, ceste, željeznica i međunarodna zračna luka). Zračna luka Zadar, nalazi se samo 8 km od centra Zadra, povezuje Zadar sa Zagrebom i velikim brojem europskih destinacija. Nova, moderna autocesta A-1 Zagreb-Split čini Zadarsku županiju dostupnom turističkom destinacijom. Autocesta A-1 je spojena sa europskom cestovnom mrežom. Isto tako redovite putničke i trajektne linije plove između talijanske luke Ancona prema luci Zadar. Sve luke, uključujući i one koje se nalaze na zadarskim otocima, dostupne su redovitim brodskim i trajektnim linijama. Tijekom ljetne sezone, frekvencija svih brodskih i trajektnih linija se povećava. Zadarski autobusni kolodvor s velikim kapacitetom nalazi se u središtu Zadra, a željeznički kolodvor Zadar povezuje Zadar s željezničkom prugom Zagreb-Knin-Split. Također i 8 taksi operatora nude svoje usluge prijevoza u gradu Zadru.⁷⁶

⁷⁵ Strategija razvoja grada Zadra 2013.-2020.: op.cit., str. 12

⁷⁶ Invest in Zadar, www.investinzadar-croatia.com/media/pdf/turizam.pdf, 26.03.2019.

Slika 3. Geoprometni položaj grada Zadra

Izvor: Strategija razvoja grada Zadra 2013.-2020., <http://www.grad-zadar.hr/repos/doc/Strategija%20razvoja%20grada%20Zadra.pdf>, 18.01.2019.

Kao što je vidljivo iz slikovnog prikaza grad Zadar ima veoma dobar geoprometni položaj te je spojen s većim europskim destinacijama kao što su: Pariz, Berlin, Oslo, Koln, London i drugi.

5.1.1. Prirodna i društvena obilježja grada Zadra

Što se tiče prirodnih obilježja područja grada Zadra, ona su određena mediteranskom klimom (vrućim i suhim ljetima, te blagim i vlažnim zimama), razvedenom obalom, te čistim i toplim morem. Zahvaljujući klimatskoj i biogeografskoj raznolikosti, velikome broju sunčanih dana te pogodnome bio-klimatskome osjećaju ugone, grad Zadar se svrstava u klimatski vrlo pogodna područja za razvoj brojnih specifičnih oblika turizma te ima mnoge preduvjete za produženje turističke sezone na cijelu godinu. U neposrednoj blizini nalaze se i nacionalni parkovi - Paklenica, Plitvice, Kornati, Krka i Sjeverni Velebit te parkovi prirode - Telašćica, Velebit i Vransko jezero, a zbog otoka zadarskog arhipelaga. Zaštićeni dijelovi prirode predstavljaju važan razvojni resurs i upotpunjavaju kulturnu i turističku ponudu grada, ali i predstavljaju ograničenja koja treba poštivati pri planiranju cjelokupnog razvoja.⁷⁷

Značaj gradu Zadru najviše pridonose povijesni spomenici i kulturna baština. Zadar je grad koji je najvećim dijelom namijenjen pješacima i razgledavanju kulturne baštine od koje su najpoznatiji ostaci Rimskog foruma iz 1. stoljeća, crkva sv. Donata koja je ujedno i

⁷⁷ Strategija razvoja grada Zadra 2013.-2020.: op.cit., str. 13

najpoznatija srednjovjekovna bazilika iz 9. stoljeća, potom crkva sv. Krševana iz 12. stoljeća koja je ujedno i zaštitni znak grada, crkva sv. Stošije te crkva sv. Šime u kojoj se nalaze srebrna i zlatna škrinja sv. Šime. Bogata kulturno povijesna baština podsjeća na dugu povijest grada Zadra, ali u Zadru su značajne i novije umjetničke i kulturne atrakcije arhitekta Nikole Bašića a to su: Morske orgulje i Pozdrav Suncu.⁷⁸

Premda je područje cijeloga grada Zadra iznimno bogato kulturno-povijesnom baštinom, turistički je značajnije evaluirana i prepoznata baština zadarskoga Poluotoka i okolice, dok je baština otoka nešto slabije turistički vrednovana.

Raznolikost i brojnost kulturno-povijesnoga naslijeđa, kao i povoljna prirodna obilježja grada Zadra iznimno su bogatstvo koje, u većoj mjeri nego dosada, mogu doprinijeti daljnjemu po mogućnosti cjelogodišnjemu, turističkom razvoju grada Zadra. Posebno je važno da se to bogatstvo i dalje zaštićuje i vrednuje u skladu s načelima održivoga razvoja, kako ih turističke aktivnosti ne bi oštetile ili čak nepovratno uništile.⁷⁹

5.1.2. Lokalno stanovništvo i stambena izgradnja grada Zadra

Stanovništvo je značajan čimbenik društvenog i gospodarskog razvitka, kao i korištenja konkretnog prostora. Na obilježja i razvitak stanovništva djeluju biološki, socijalni, gospodarski, kulturno-obrazovni i zdravstveni, psihološki, ali i politički i drugi čimbenici.⁸⁰

Vidi tablicu 3.

Iako cjelokupna demografska slika Hrvatske nije zadovoljavajuća, navedeni podaci pokazuju da grad Zadar ipak odudara od ostatka Hrvatske jer uz izuzetak Domovinskog rata bilježi stalni rast broja stanovnika još od 1953. godine.

⁷⁸ Ilirija Resort, <https://ilirijabiograd.com/zadarska-regija/zadar>, 27.03.2019.

⁷⁹ Strategija razvoja turizma grada Zadra, https://onama.zadar.travel/strategija_razvoja_turizma_grada_zadra_za_razdoblje_2016_2026_godine.pdf, op.cit., str. 15, 27.03.2019.

⁸⁰ Birkić D.: op.cit., str.176

Tablica 2: Broj stanovnika grada Zadra po starosnoj dobi prema popisu stanovništva 2001. i 2011. godine

BROJ STANOVNIKA		
Starosna dob	2001.g.	2011.g.
0-19	18 017	16 498
Radno sposobno stanovništvo 15-64	47 555	50 709
65 i više	9 808	12 388
Prosječna starost	38,1	40,8
Ukupno	72 718	75 062

Izvor: Državni zavod za statistiku, <https://www.dzs.hr/>, 06.01.2019.

U tablici 2 može se uočiti znatan porast broja lokalnog stanovništva na području grada Zadra što zbog pozitivnog prirodnog prirasta tako i zbog velikog utjecaja migracija iz okolnih manje razvijenih područja. Za razliku od ostatka Hrvatske, negativni demografski trendovi ne odnose se na grad Zadar, koji se u razdoblju od 2001. do 2018. godine pozitivno razvija i raste, uz napomenu da se to odnosi na Zadar i okolicu, ali ne i na zadarske otoke. Od 1991. do 2001. dogodio se pad stanovnika od blizu 10 % zbog migracija uzrokovanih ratom, ali već na sljedećem popisu 2011. godine uočava se rast broja stanovnika od 3,2 %.⁸¹ Prosječna starost stanovništva u gradu Zadru 2011.godine iznosila je 40,8 godina, dok je 2001.godine bila nešto manje 38,1 godina, što ukazuje na porast udjela staračkog stanovništva, a smanjenje udjela mlađeg stanovništva. Od ukupno 63.097 radno sposobnog stanovništva s 15 i više godina, prema popisu iz 2011.godine bilo je 26.665 zaposlenih osoba (42,3%). Bitno je naglasiti da bez kvalitetna ljudskog činitelja nema ekonomije ni razvoja, a lokalno stanovništvo je uz potporu javne lokalne samouprave značajan nositelj održivog turističkog razvoja destinacije.

Stanovanje općenito, a izgradnja stanova posebno, predstavlja važnu sastavnicu socijalnog i gospodarskog razvitka, organizacije i uređenja prostora te podizanja životnog standarda stanovništva. Nekontrolirana i nedovoljno organizirana izgradnja novih objekata, kao i obnova postojećih na neprimjeren način, predstavlja veliku opasnost za prostor uopće, a posebno za područja pogodna za rekreaciju i za razvoj turizma.⁸²

⁸¹ Strategija razvoja grada Zadra 2013-2020.: op.cit., str. 16

⁸² Birkić D.: op.cit., str.178

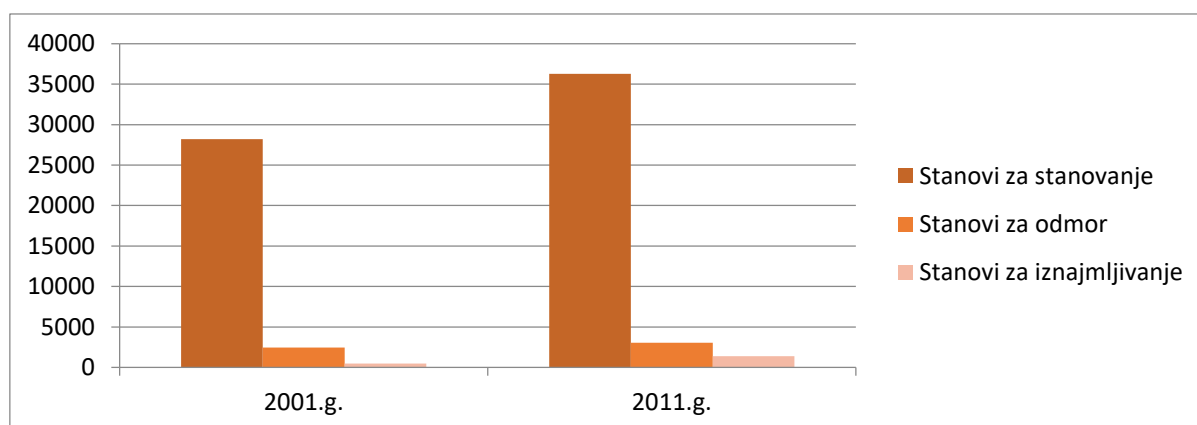
Podaci o stambenoj izgradnji grada Zadra daju nam pobliže uvid na koji se način koriste stambene jedinice. Tablica 3 prikazuje stambenu izgradnju grada Zadra za 2001. i 2011. godinu.

Tablica 3. Stambene jedinice u 2001. i 2011. g. za područje naselja u gradu Zadru

Vrsta stanova	2001.g.	2011.g.
Stanovi za stanovanje	28 186	36 290
Stanovi za odmor	2 455	3 042
Stanovi za iznajmljivanje	481	1 382
Ukupno	31 122	41 003

Izvor: DZS, Popis 2001. i 2011., <http://www.grad-zadar.hr/repos/doc/Strategija%20razvoja%20grada%20Zadra.pdf>, 19.01.2019.

Graf 2. Stambene jedinice u 2001. i 2011. za područje naselja u gradu Zadru

Izvor: DZS, Popis 2001. i 2011. <http://www.grad-zadar.hr/repos/doc/Strategija%20razvoja%20grada%20Zadra.pdf>, 19.01.2019.

Kao što je vidljivo iz tablice 3. i u grafu 2 u principu dominiraju stanovi za stalno stanovanje koji i dalje bilježe rast. U gradu Zadru u 2011. godini znatno se povećao broj stanova za iznajmljivanje što ne čudi zbog stalnog trenda rasta turističkih dolazaka u destinaciju. Sve to upućuje na trend apartmanizacije i betonizacije priobalnog područja. Isto tako se i u nešto manjem broju povećao i broj stanova za odmor. Svi ti podaci ukazuju na mogućnost nekontrolirane izgradnje koja znatno može oštetiti okoliš i način života lokalnog stanovništva grada Zadra. Objektima za povremeno stanovanje u gradu Zadra i prigradskih naselja potrebno je posvetiti posebnu pažnju. Nekontrolirana i nedovoljno organizirana izgradnja novih objekata, kao i obnova postojećih na neprimjeren način, predstavlja veliku opasnost za prostor uopće, a posebno

za područja pogodna za rekreaciju i za razvoj turizma. Objekti sekundarnog stanovanja (bilo da su u posebnim naseljima ili unutar postojećih naselja) često su rađeni bez plana ili nisu poštivali plan pa su u neskladu s prostorom i neracionalno koriste površine, bez funkcionalne povezanosti i ukomponiranosti u strukturu naselja. Stoga ti objekti često remete izgled okolice, što je u nekim slučajevima ublaženo kultiviranom vegetacijom, a najčešće je to opterećenje i za komunalnu infrastrukturu. Propisivanjem određenih uvjeta gradnje u naseljima može se u velikoj mjeri zaštititi slika naselja i iskorijeniti sivu zonu gradnje.

Vezano uz ekološke elemente, čistoću zraka, vode i okoliša, problemi se javljaju kao posljedica velikog broja ljudi na nedovoljno velikom prostoru i nekontroliranom stambenom izgradnjom. Ti problemi se manifestiraju kroz onečišćenje voda, na što najčešće utječu otpadne vode, plovila i kupaći, zatim onečišćenje zraka i plaža, povećana količina otpada, opasnost od požara i prekomjerna buka. Infrastrukturni elementi obuhvaćaju različite uslužne djelatnosti kojima se koriste turisti i lokalno stanovništvo, a u njih se mogu ubrojiti vodoopskrba, nedostatak pitke vode u turističkoj sezoni kao i zbrinjavanje otpada. Najveći problemi se javljaju na vrhuncu turističke sezone kada broj turista često nadmašuje broj lokalnih stanovnika, što komunalna infrastruktura često ne može podnijeti.⁸³

5.2. Turistička izgradnja i turistički promet grada Zadra

Prostor priobalne destinacije je zadan, ograničen i neobnovljiv, dijeli se na veći broj različitih korisnika. Prostorno planiranje u turizmu podrazumijeva analizu stvarnog životnog prostora ili stanja kakvu se teži. Pravilno upravljanje prostorom kao resursom za potrebe turizma implicira povećanje njegove vrijednosti. Donošenjem realnih prostornih planova na razini jedinica lokalne samouprave, općina i gradova postiže se ravnomjernija izgradnja turističkih prihvatnih kapaciteta, obogaćuje se struktura turističke ponude te se utječe na kvalitetu nove turističke izgradnje, određujući prihvatljiv odnos između pojedinih vrsta smještajnih kapaciteta koji se trebaju dovesti u odnos s ostalim zadanim uvjetima u prostoru.⁸⁰⁸⁴

Zbog blizine otoka i brojnih prirodnih i kulturno-povijesnih bogatstava u bližoj i široj okolici, grad Zadar predstavlja centralnu destinaciju iz koje se vrlo lako mogu obilaziti okolne atraktivnosti. Turizam je jedna od glavnih gospodarskih grana koja najviše doprinosi vanjskotrgovačkoj razmjeni kroz izvoz usluga.

⁸³ Žužić K., Utjecaj selektivnih oblika ponude sredozemnih zemalja na turistički proizvod Istre, doktorska disertacija, Opatija, 2011.

⁸⁴ Birkić D.: op.cit., str 180

Svaki turistički grad zahtijeva opremljene smještajne kapacitete, posebice hotele ili neki drugi oblik smještaja. S obzirom da turisti, gledajući u globalu, ne preferiraju boravak u iznimno skupim hotelima, a i uzevši u obzir različitost ukusa, za svako odredište je iznimno važno posjedovanje različitih vrsta hotela, privatnih jedinica i restorana, po mogućnosti u blizini središta turističkog odredišta ili u blizini plaža. S obzirom na to da čine osnovu svake destinacije, smještajni kapaciteti su jedan od najvažnijih sektora i kao takve ih treba promatrati, valorizirati i najvažnije, učinkovito njima upravljati.

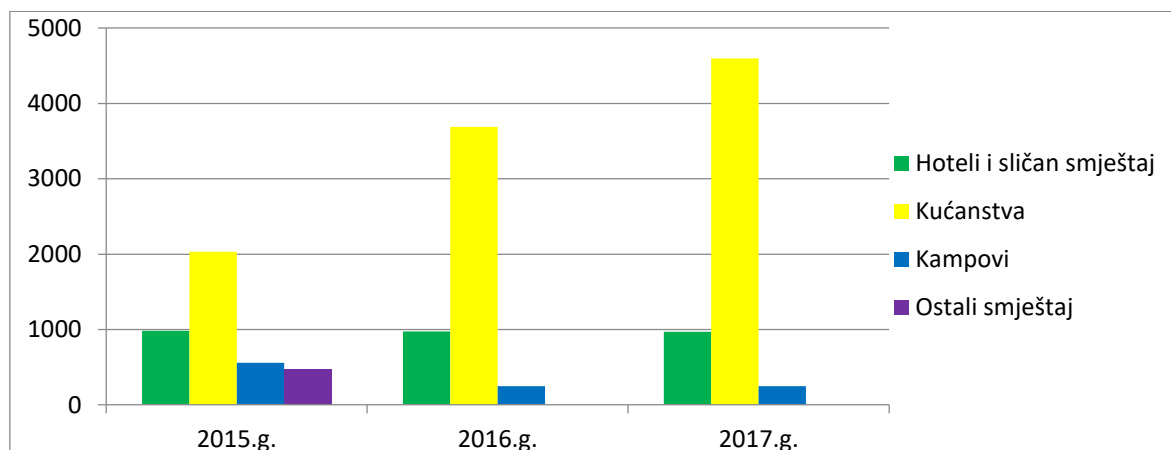
Tablica 4. prikazuje strukturu smještajnih kapaciteta (broj objekata/broj postelja) grada Zadra za 2015., 2016. i 2017. godinu.

Tablica 4. Struktura smještajnih kapaciteta grada Zadra za 2015., 2016. i 2017. godinu

Vrsta smještajnog objekta	2015.g. (br.objekata/br. postelja)	2016.g. (br.objekata/br. postelja)	2017.g. (br.objekata/br. postelja)	Indeks 2017./2015.
Hoteli i slični smještaj	984 / 2376	973 / 2316	969 / 1995	98/84
Kućanstva	2031 / 8571	3690 / 13 210	4597 / 16 658	226/194
Kampovi	560 / 1820	250 / 760	250 / 760	45/42
Ostali smještaj	472 / 1435	-	-	-
Ukupno	4047 / 14 202	4913 / 16 286	5816 / 19 413	144/137

Izvor: Turizam u primorskim gradovima i općinama, DZS, www.dzs.hr, 27.03.2019.

Graf 3. Grafički prikaz strukture smještajnih kapaciteta grada Zadra za 2015., 2016. i 2017.godinu

Izvor: Turizam u primorskim gradovima i općinama, DZS, www.dzs.hr, 27.03.2019.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, iz grafa 3 i tablice 4 možemo vidjeti da od 2015. do 2017.godine najveći udio u strukturi smještajnih kapaciteta grada Zadra imaju kućanstva tj. privatni smještaj, koji se u 2017.godini u odnosu na 2015.godinu povećao čak za 55,8%. Razlog tome je što u novije vrijeme postoji sve veća potražnja za privatnim smještajem a broj turista koji se odlučuju za privatni smještaj iz godine u godinu raste. U privatni smještaj su ubrojene sobe, apartmani, studio apartmani i kuće, a u gradu Zadru najveći broj kreveta u privatnom smještaju nalazi se na području mjesnog odbora Puntamika, slijede Diklo, Brodarica i Poluotok. Kao što se vidi iz dostupnih izvora i podataka u tabeli 5, odnosno grafičkomu 2, u strukturi turističkih kapaciteta u gradu Zadru dominantnu ulogu ima privatni smještaj (kućanstva), što ima za posljedicu izuzetno sezonski karakter poslovanja i dolazak gostiju niže platežne moći, s vrlo malim šansama za značajno produljenje turističke sezone. Iz grafa 2 može se također vidjeti kako hoteli i kampovi iz godine u godinu postaju sve slabije zastupljeniji interesantni turistima zbog enormnog rasta udjela u privatnom smještaju. Izgradnja smještajnih kapaciteta unutar naselja u privatnom smještaju nije obuhvaćena prostornim planiranjem, te nije pod nadzorom i predstavlja sivu zonu prostornog planiranja grada Zadra.

Što se tiče rasta razvoja turizma grada Zadra, postoje brojni pokazatelji koji ukazuju na to kako se turizam u gradu Zadru razvija, a neki od njih su broj dolazaka turista u grad Zadar, broj noćenja turista u gradu Zadru, povećanje prihoda u javnoj lokalnoj blagajni ostvarenih turizmom, rast broja postelja i dr. Valja naglasiti da je Zadarska županija u 2017.godini

ostvarila 13,7 milijuna noćenja što je ujedno i rekordna turistička godina.⁸⁵ Rast turističkog prometa već godinama premašuje 10 posto i s pravom je grad Zadar 2016.godine postao prvi grad u Hrvatskoj koji je dobio titulu najbolje europske destinacije. Izravan utjecaj titule European Best Destination, možemo sa sigurnošću reći, jest u znatnom povećanju dolazaka gostiju iz Velike Britanije i Francuske, što je u pravilu zabilježeno kod svih prethodnika nositelja titule.⁸⁶

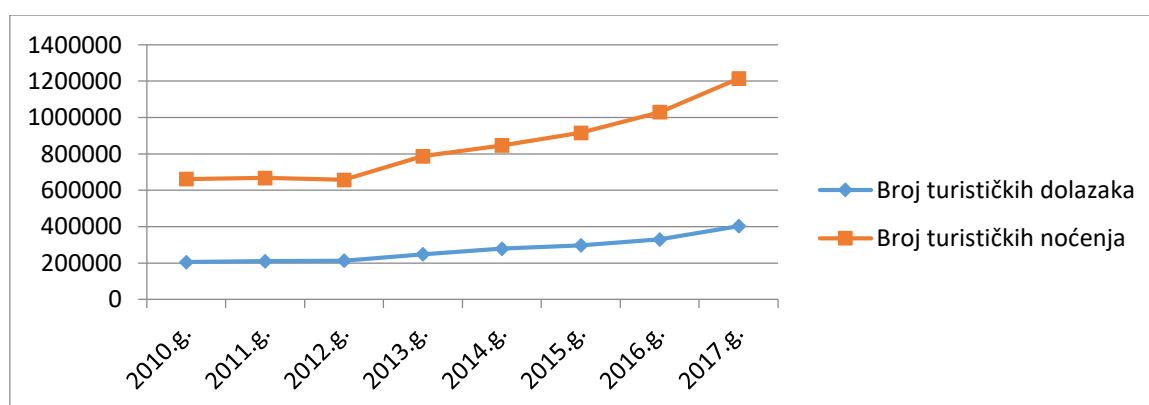
Grad Zadar kontinuirano bilježi rast broja dolazaka i noćenja turista što se vidi u tablici 5.

Tablica 5. Ostvareni turistički dolasci i noćenja u razdoblju od 2010.-2017.godine u gradu Zadru

Godina	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Indeks 2010/17
Broj turističkih dolazaka	204 445	210 185	213 066	247 624	279 200	297 556	329 935	403 204	197
Broj turističkih noćenja	661 704	667 594	657 513	787 359	846 232	916 126	1029909	1 214 370	183
Broj dana boravka turista	3,2	3,2	3,1	3,2	3,0	3,1	3,1	3,0	

Izvor: DZS, www.dzs.hr, 27.03.2019.

Graf 4. Ostvareni turistički dolasci i noćenja u razdoblju od 2010.-2017.godine u gradu Zadru

Izvor: DZS, www.dzs.hr, 27.03.2019.

Iz tablice 5 i grafa 4 može se uočiti kontinuirani rast turističkih dolazaka i noćenja u gradu

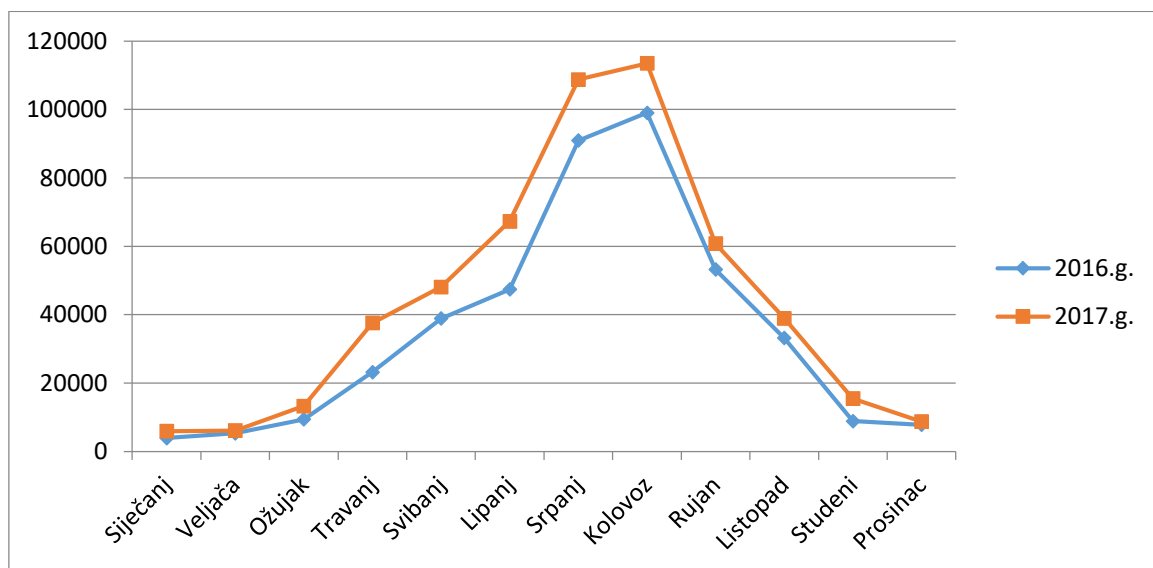
⁸⁵ Antena Zadar, <https://www.antenazadar.hr/clanak/2018/01/rekordna-turisticka-godina-u-dvanaest-mjeseci-2017-godine-zadarska-zupanija-ostvarila-137-milijuna-nocenja/>, 26.11.2018.

⁸⁶ Net.hr, <https://net.hr/danas/hrvatska/kako-je-zadar-postao-jedno-od-glavnih-turistickih-sredista-hrvatske-posebna-vibracija-izvorni-dir-ciju-posebnost-gosti-i-te-kako-osjecaju/>, 27.11.2018.

Zadru od 2010.-2017.godine. Evidentan je porast turističkog prometa, odnosno turističkih dolazaka u 2017.godinu. u odnosu na 2010.godinu za čak 49,3%, te porast turističkih noćenja za 45,5 %. Prosječan boravak gostiju u gradu Zadru u 2017.godini iznosi 3,7 dana što nije povoljan pokazatelj. Godine 2015. i 2016. broj dolazaka u grad Zadar nije značajno porastao, za razliku od broja noćenja, što ukazuje na duži boravak turista u Zadru. No, najveću brojku dolazaka i noćenja turista, grad Zadar ostvario u 2017.godini srušivši rekord po broju dolazaka i noćenja. Nastavi li turistički promet i dalje konstantno rasti, gradu Zadru predstoji svijetla budućnost što se tiče turizma, ali što se tiče okoliša, posljedice bi mogle biti zabrinjavajuće.

Iako Zadar ostvaruje značajan godišnji turistički promet, distribucija turističkih dolazaka i noćenja tijekom godine je nepovoljna i ukazuje na već prije spomenutu visoku sezonalnost ponude i potražnje. Glavnina se turističkoga prometa odvija tijekom ljetnih mjeseci te je potrebna provedba mjera za produljenje turističke sezone, kako bi pozitivni turistički rezultati bili još bolji. Vidi grafički prikaz 5.

Graf 5. Ostvareni turistički dolasci po mjesecima u gradu Zadru za 2016. i 2017.godinu

Izvor: Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr, 02.04.2019.

Graf 5 prikazuje ukupne dolaske domaćih i stranih turista u grad Zadar po mjesecima, te prikazuje usporedbu 2016. i 2017.godine. Iz grafa je vidljivo kako se turistički promet povećao u 2017.godini i to po svim mjesecima, a mjesec s najvećim brojem dolazaka je kolovoz koji je u 2017.godini imao ukupno 113 484 dolazaka, što je 12,7% više nego u 2016.godini. Naime, detaljna analiza turističkog prometa grada Zadra ukazuje na

zabrinjavajuću prije spomenutu sezonalnost i nedovoljno iskorištenost kapaciteta. „Špica“ sezone je srpanj i kolovoz, a rujan ima blagi rast dolazaka. Od siječnja do travnja te od listopada do prosinca, turistički promet je zanemariv, budući da većina hotela ne radi, kampovi su zatvoreni, poslovna putovanja i kongresi svedeni su na minimum. Potrebno je raditi na upotpunjavanju ponude kako bi se izbjegla sezonalnost a ostvarivali dobri rezultati tokom cijele godine, a ne samo u „špici“ sezone.

U skladu s najavama dosadašnji tijek turističke sezone obilježen je kontinuiranim rastom turističkog prometa s ključnih tržišta, pa tako prema podacima turističkog prometa emitivnih tržišta najveći udio u ostvarenim noćenjima i najveći broj ostvarenih noćenja bilježe turisti iz sljedećih država: Njemačka, Austrija, Slovenija, Poljska, Slovačka, Italija, Francuska, Ujedinjena Kraljevina, Mađarska, te ostale zemlje sveukupno. Vidi tablicu 6.

Tablica 6. Broj noćenja turista prema državama iz kojih dolaze za razdoblje od 2015. do 2017. godine

Država	Broj noćenja 2015.godina	Broj noćenja 2016.godina	Broj noćenja 2017.godina
Ostale zemlje	249.728	299.110	439.192
Njemačka	147.286	167.153	325.599
Austrija	76.626	69.962	188.176
Slovenija	44.813	48.966	105.151
Poljska	42.405	52.820	98.604
Slovačka	36.767	36.031	91.066
Italija	48.788	55.649	83.800
Francuska	50.031	58.666	81.993
Ujedinjena Kraljevina	33.402	38.483	74.128
Mađarska	39.609	43.994	72.645

Izvor: Državni zavod za statistiku, <https://www.dzs.hr/>, 27.11.2018.

U tablici 6 su prikazani podaci o broju noćenja turista prema državama iz kojih dolaze za razdoblje od 2015. do 2017. godine te se jasno može vidjeti kako su njemački turisti godinama vodeći po broju ostvarenih noćenja u gradu Zadru.

5.2.1. Plaže i upravljanje plažnim prostorom

Plaže su značajan izvor prihoda i visoko vrijedan društveno-ekonomski i nacionalni resurs

koji zahtijeva učinkovito upravljanje. Upravljanje plažama danas ima puno šire značenje, kako gospodarsko, tako i socioekološko, zbog čega ga treba temeljiti na principima održivog razvoja. Iako je Zadar relativno velik grad, ima dobre plaže i može se ići "na kupanje u samom gradu". O kupanju u Zadru i čistoći mora svjedoči i "milenijski skok" sa zadarske rive koji se održava u srpnju svake godine i tom prilikom tisuće kupača istovremenu skaču u more sa same obale u centru Zadra.⁸⁷

Neovisno o izuzetnim prirodnim i/ili ambijentalnim obilježjima plaža, još uvijek ne postoji suglasje oko poželjnog načina korištenja/upravljanja raspoloživim plažnim prostorom. koncesionara.⁸⁸

Tablica 7. Prihvatni kapacitet plažnog prostora grada Zadra za 2015.godinu

Područje	Grad Zadar	
	Stanovništvo	Turisti
Broj potencijalnih korisnika - kupača	75 062	31 138
Faktor istodobnosti	0,3	0,7
Broj kupača	11 259	38 755
Ukupan broj kupača	50 014	
Ukupna površina plaža (m ²)	231 155	
Površina plaža po kupaču (m ²)	4,62	

Izvor: Prema metodologiji Nacionalnog programa upravljanja i uređenja morskih plaža; Regionalni program uređenja i upravljanja morskim plažama na području Zadarske županije, 2015, (25.01.2019.)

Površina plaže po kupaču za grad Zadar iznosi 4,62 m². Prema kvadraturi plažnog prostora po osobi koja je vidljiva u tablici 7 ta vrijednost se smatra prihvatljivim standardom za javne plaže. No, međutim u budućnosti treba se prilikom upravljanja plažnim prostorom imati na umu povećavanje smještajnih kapaciteta grada Zadra, odnosno povećanje broja turističkih dolazaka na području grada Zadra.

⁸⁷ Arbela.eu, <http://www.arbela.eu/hrvatska/zadar-plaze.aspx>, 26.11.2018.

⁸⁸ Birkić D.: op.cit., str. 184

Tablica 8. Plažni standard kopnenih površina po kupaču

KATEGORIJA/KVADRATURA	OPIS
A-30 m ² po osobi	Vrlo visoki standardi („de luxe“ za resorte)
B-20 m ² po osobi	Visoki standard („comfort“) za izdvojena turistička naselja/vrlo visok standard za javne plaže
C-15 m ² po osobi	Srednji standard („medium“) za idvojena turistička naselja/ Vrlo visok standard za javne plaže
c- 10 m ² po osobi	Niski standard za izdvojena turističkaka naselja/Viši standard za javne plaže
d- 8 m ² po osobi	Srednji standard za javne plaže
e- 5 m ² po osobi	Prihvatljivi minimalni standard za javne plaže
f- 3 m ² po osobi	Prevelika gustoća

Izvor: prema Baud-Bovy, M., Lawson, F.: *Tourism and Recreation Handbook of Planning and Design*, 2000.

Za razliku od nekih drugih priobalnih destinacija, kao npr. Opatija s 1,15 m², te Crikvenica sa 1,84 m² površine plaže po kupaču, iz tablice 11 možemo zaključiti da grad Zadar još nije u potpunosti u kritičnoj zoni te ima donekle vrlo dobar prosjek površine plaže po kupaču.⁸⁹

O vrhunskoj čistoći mora i obale te opremljenosti i uređenosti plaže svjedoče i plave zastave koje su osvanule na dvjema plažama grada Zadra, a to su plaža Borik i plaža Kolovare. Plava zastava je međunarodni odgojno-obrazovni ekološki program čiji je prvenstveni cilj održivo upravljanje i gospodarenje morem i obalnim pojasom, a u Hrvatskoj se program provodi od 1998. godine. Kako bi dobile Plavu zastavu, zainteresirane lokalne vlasti moraju zadovoljiti 32 kriterija za plaže i uputiti prijavu sa svom relevantnom dokumentacijom nacionalnom operateru.⁴⁹⁰

Koncept prihvatnog kapaciteta implementiran u prostorno planske dokumente treba biti ključni instrument u očuvanju i unapređenju prostornih vrijednosti priobalnog područja, pa tako i samih plaža. Planeri turističkog razvoja trebaju imati na umu ekološke kapacitete, odnosno prihvatne kapacitete u vidu prirodnog nasljeđa, duljinu i geomorfologiju obalnog pojasa. Danas postoji realna opasnost značajne neusklađenosti uspostavljenih i planiranih smještajnih i rekreativnih kapaciteta sa prihvatnim kapacitetima plaža, što dovodi do konfliktnih situacija i nezadovoljstva svih zainteresiranih strana poput privatnog sektora, javne lokalne samouprave, turista i lokalnog stanovništva.⁹¹

⁸⁹ Birkić D.: op.cit., str.184

⁹⁰ Hrvatsko pomorsko dobro-Stručni portal, www.pomorskodobro.com/plava-zastava.html, 09.01.2019.

⁹¹ Birkić D., Primužak A., Rožanković V.: Uloga i značaj održivog upravljanja plažama u priobalnim turističkim

6. STRATEŠKO UPRAVLJANJE ODRŽIVIM TURISTIČKIM RAZVOJEM GRADA ZADRA

Uspješno upravljanje priobalnom turističkom destinacijom podrazumijeva donošenje i primjenu strateških dugoročnih planova razvoja kako bi se uskladili ciljevi suvremenog društvenog i gospodarskog razvoja sa zaštitom prostora i sociokulturnih znamenitosti priobalne destinacije. Održivo turističko planiranje ključno je za uklanjanje negativnih učinaka turizma na zajednice turističkih destinacija, odnosno poboljšanje kvalitete življenja lokalnog stanovništva.

Održivi turistički razvoj priobalne destinacije ne možemo očekivati ukoliko načela održivog turističkog razvoja nisu integrirana u regionalnu i lokalnu politiku prostornog planiranja i to s ciljem:⁹²

- 1.) osiguranja vlasništva i upravljanja priobalnim područjem koje dopuštaju očuvanje prirodnih resursa i promicanje njihove osnovne uloge u gospodarskom i turističkom razvoju, dok se jamči slobodan pristup za sve građane
- 2.) ograničiti turistički rast i razvoj u područjima gdje je prirodna ravnoteža posebno osjetljiva
- 3.) poštovati kulturno-povijesni kontekst priobalne destinacije.

Primarni cilj prilikom upravljanja turističkom destinacijom treba biti mogućnost prilagodbe potražnji, odnosno fleksibilnost destinacije i turističkog proizvoda, kao i podizanje kvalitete života lokalnog stanovništva. Veza između ciljeva priobalne turističke destinacije i poslovnih subjekata unutar destinacije efikasno se uspostavljaju putem strateških planova razvoja koji trebaju omogućiti:

1. uspostavu odgovarajućih, prihvatljivih oblika turizma
2. razvijanje infrastrukture
3. uspostavu novih razvojnih programa
4. prostorno uravnotežen razvoj
5. povećanje ekonomskih učinaka
6. povećanje kvalitete življenja lokalnog stanovništva

destinacijama, 5. međunarodna konferencija Inovacije, tehnologije, edukacija i menadžment Zbornik radova 5. međunarodne konferencije, inovacije, tehnologije, edukacija i menadžment Čakovec: Međimursko veleučilište u Čakovcu, Prethodno priopćenje; UDK: 725.753:338.48; ISSN: 2584-7562, Sveti Martin na Muri, Hrvatska, 04.04.-05.04.2018.

⁹² Strategiji prostornog uređenja Republike Hrvatske, 2013.,
http://www.hzpr.hr/UserDocsImages/strategija/Strategija_prilozi.pdf, 23.03.2019.

6.1. Strateški dokumenti upravljanja održivim turističkim razvojem grada Zadra

Stvaranje strateškoga dokumenta predstavlja početni korak u objedinjavaju želja i potreba svih turističkih dionika te njihove interakcije u cilju stvaranja održivoga razvoja turističke destinacije koji će donijeti koristi svakom dioniku, ali i destinaciji kao cjelini.

Od bitnijih donesenih strateških dokumenata za održivi turistički razvoj grada Zadra mogu se izdvojiti:

- Strategija razvoja turizma grada Zadra za razdoblje 2016.-2026.godine
- Strategija razvoja grada Zadra 2013.-2020.godine
- Prostorni plan uređenja destinacije
- Plan gospodarenja otpadom Grada Zadra za razdoblje 2018.-2023.godine

Gradsko vijeće grada Zadra i Turistička zajednica grada Zadra preuzele su punu odgovornost za budućnost turizma grada Zadra, te izradile "Strategiju razvoja turizma grada Zadra za razdoblje 2016.-2026.godine". Glavni cilj ovoga strateškog dokumenta predstavlja održivi razvoj turizma kojemu je zadatak osigurati veću razinu kvalitete života svim građanima Zadra, a to znači: unaprijediti prostor i infrastrukturu, podići zaposlenost, očuvati i zaštititi okoliš te istovremeno povećati razinu doživljaja i zadovoljstva turista. Turizam predstavlja glavnu stratešku odrednicu razvoja Zadra, stoga se provedbom ovoga dokumenta nameće uloga svim sadašnjim i budućim uključenim dionicima kako bi se osigurao održivi razvoj turizma grada Zadra kao urbane destinacije.⁹³

Drugi važan strateški dokument upravljanja održivim turističkim razvojem grada Zadra je Strategija razvoja grada Zadra 2013.-2020.godine. Strategija razvoja grada Zadra planski je dokument politike lokalnog razvoja kojim se određuju strateški ciljevi i prioriteti održivog društveno-gospodarskog razvoja grada.⁹⁴ Cjelokupni proces izrade Strategije temelji se na partnerskom pristupu i participativnoj metodologiji kojoj je svrha postići konsenzus predstavnika svih ciljnih skupina u definiranju razvojne politike grada Zadra. Radne skupine

⁹³ Strategija razvoja turizma grada Zadra 2016.-2026.: op.cit., str. 182

⁹⁴ Strategija razvoja grada Zadra 2013.-2020.: op.cit., str. 6

⁹⁵ Strategija razvoja grada Zadra 2013.-2020.: op.cit., str. 7

⁹⁶ Strategija razvoja grada Zadra 2013.-2020.: op.cit., str. 168

oformljene su prema ključnim razvojnim sektorima:⁹⁵

-Prostorno uređenje, infrastruktura i zaštita okoliša

-Društvena i socijalna infrastruktura

-Gospodarstvo, ruralni razvoj i otoci

-Turizam

Krajnja svrha cijelog procesa strateškog planiranja i izrade Strategije je osigurati višu kvalitetu života za sve građane Zadra, a to znači unaprijediti prostori infrastrukturu grada, podići razinu gospodarske konkurentnosti grada, unaprijediti društveni život grada i čuvati okoliš.⁹⁶

Treći strateški dokument upravljanja održivim turističkim razvojem grada Zadra je "Prostorni plan uređenja destinacije", koji je stupio na snagu 2016.godine u Glasniku grada Zadra. Ovim Planom Gradsko vijeće grada Zadra propisalo je komunalni red i mjere za njegovo provođenje, kao što su: odvoz glomaznog otpada, uklanjanje snijega i leda, sanitarno komunalne mjere uređenja naselja, kaznene naknade za nepoštivanje odredbi iz Plana, te mnogi drugi u cilju što djelotvornijeg očuvanja javnih površina grada Zadra.⁹⁷

Još jedan važan dokument donesen je 2017. godine koji je isto tako iznimno bitan za održivi razvoj grada Zadra a to je „Plan gospodarenja otpadom Grada Zadra za razdoblje 2018.-2023.godine“. Ovaj Plan usklađen je sa Zakonom o održivom gospodarenju otpadom, nacionalnom Strategijom i Planom gospodarenja otpadom te ostalim zakonskim dokumentima iz područja gospodarenja otpadom, a ujedno je usklađen i s okvirnom Direktivom EU-a o otpadu (2008/98/EC) koja se temelji na društvu usmjerenom na reciklažu, a koja postavlja prioritete:⁹⁸

- sprječavanje nastajanja otpada,

- pripremu za ponovnu uporabu,

- recikliranje,

- ponovno korištenje (oporaba), npr. energetska korištenje i dr.,

- zbrinjavanje ostatnog otpada.

Poput drugih područja zaštite okoliša, i u području gospodarenja otpadom najbolji rezultati postižu se sinergijom svih sudionika i čimbenika pa tako i ovaj Plan gospodarenja otpadom

⁹⁷ Glasnik grada Zadra; Prostorno uređenje, <http://www.grad-zadar.hr/repos/doc/GLASNIK%20GRADA%20ZADRA%203-08.pdf>, 23.11.2018.

⁹⁸ Plan gospodarenja otpadom Grada Zadra za razdoblje 2018.-2023., <http://www.grad-zadar.hr/repos/doc/Plan%20gospodarenja%20otpadom%202018-2023.pdf>, 23.03.2019.

uključuje suradnju s drugim jedinicama lokalne samouprave u rješavanju zajedničkih pitanja gospodarenja otpadom.

Što se tiče većih poteza u preuređenju grada Zadra, koji bi za cilj imali poboljšanje statusa grada Zadra te uvelike promijenili sam izgled grada Zadra, osmišljeni su kapitalni projekti. Naime, planira se izgradnja novih luksuznih hotela sa brojnim popratnim sadržajima, uređenje marine i smještajnih objekata u uvali Jazine, uređenje Turističko- informativnog centra. uređenje Foruma, izgradnja novih cesta kako bi se donekle smanjile gužve u ljeti, izgradnja trajektnog terminala Zadar, a najveći učinak na izgled grada imao bi projekt "Vrata Zadra".⁹⁹ Projekt "Vrata Zadra" podrazumijeva pretvaranje Poluotoka u otok, odnosno, transformacijom uvale Jazine povijesna bi se jezgra nakon izgradnje kanala s ostatkom grada povezala mostovima. Novi prokopani kanal ne bi služio samo za prolaz brodova i mora, već bi postao središte zadarskog društvenog života pa bi tako duž kanala bili smješteni barovi i restorani, ali i kina, muzeji, koncertne dvorane i amfiteatar. Velika prednost ovog mega projekta je što su Ravnice potpuno prazne i neiskorištene, tj. nemaju nikakvu konkretnu svrhu te vape za preobražajem. Ukupna procijenjena vrijednost projekta iznosi približno 110,8 milijuna EUR-a.¹⁰⁰

Ono što predstoji gradu Zadru u turističkom smislu jednako je zahtjevno kao njegov poslijeratni oporavak. Potrebna je preobrazba destinacije u koju gosti ljeti dolaze kupati se i sunčati u turistički brend zbog kojega se i dolazi i ostaje. Prema istraživanju provedenom u sklopu izrade Strategije razvoja turizma grada Zadra, građani su iskazali nezadovoljstvo zbog velikih gužvi u vršnim dijelovima sezone, što se najviše očituje upravo na Poluotoku. Također, stanovnici Zadra upućuju i na nedostatak valorizacije područja izvan uže gradske jezgre koju čini Poluotok. Većina pak smatra da je Poluotok najljepša destinacija u gradu te je sukladno tome, treba posebno isticati. No ipak, u okvirima održivog turizma, zbog fizičke preopterećenosti prostora i narušavanja njegove ljepote, kao i zbog znatno smanjene kvalitete života lokalnog stanovništva zbog gužve i buke, potrebno je pažnju usmjeriti na valorizaciju drugih dijelova grada i rasterećenje Poluotoka. Kao posljedica turističke aktivnosti, često se događa da su stanovnici Poluotoka prisiljeni ili trajno promijeniti prebivalište ili to učiniti barem za vrijeme sezone. Kao problem se navodi i nedovoljna usklađenost kulturnog turizma s ugostiteljskom ponudom i sadržajima.

⁹⁹ Grad Zadar, <http://www.grad-zadar.hr/tic-864/>, 23.11.2018.

¹⁰⁰ Zadar, Vrata Zadra: <http://www.aik-invest.hr/wp-content/uploads/2013/01/Vrata-Zadra.pdf>, 23.11.2018.

6.2. Inicijative i aktivnosti grada Zadra za uspostavu održivog turističkog razvoja

U ovom radu navest ćemo neke od značajnijih inicijativa tj. projekata koji su u provedbi, a koji su bitni pri uspostavi održivog turističkog razvoja grada Zadra, a koji se financiraju iz sredstva Europske Unije. Od bitnijih projekata mogu se izdvojiti:

- Grow Green
- Zadar Baštini
- Smart Commuting
- Ruins
- Urban Green Belts
- Program izobrazno - informativnih aktivnosti o održivom gospodarenju otpadom na području Grada Zadra
- ZadrugArt

Grow Green - Osnovni cilj projekta je razviti i implementirati tzv. NBS strategije „Nature based Solutions“ (Rješenja utemeljena na prirodi) kako bi se osigurala troškovno učinkovita i dugoročna rješenja za rješavanje društvenih izazova kao što su klimatske promjene, sigurnost vode, sigurnost hrane, ljudsko zdravlje i sl. Projektom se nastoji procijeniti i razviti inovativni, isplativi i održiv pristup za postizanje navedenog. Dana 13. i 14. lipnja 2017. godine u Manchesteru (Velika Britanija), predstavnici grada Zadra sudjelovali su na Kick-off konferenciji gdje su predstavljene projektne aktivnosti i tijekom odvijanja projekta, čime je i označen službeni početak provedbe ovog projekta. Grad Zadar je jedan od šest EU zemalja i gradova koji provode projekt, a vrijednost projekta je 11.589.852,00 €. ¹⁰¹

Zadar Baštini - Osnovni cilj projekta je stvaranje novog integriranog kulturno-turističkog proizvoda grada Zadra kroz obnovu i turističku valorizaciju nepokretnih kulturnih dobara te unapređenjem sustava za upravljanje i promociju turističke destinacije. Glavne komponente projekta su: rekonstrukcija i revitalizacija Providurove palače, uređenje i revitalizacija Bedema zadarskih pobuna, jačanje kapaciteta za promociju kulturno-turističkih proizvoda i tržišno pozicioniranje Integriranog kulturnog programa Grada Zadra i promocija destinacije. Partneri u projektu su Sveučilište u Zadru, Narodni muzej Zadar, TZG Zadra, ZADRAnova, a ukupna vrijednost projekta iznosi 66.461.390,13 kn. ¹⁰²

Smart Commuting - Projekt planira započeti rješavanje prometnih gužvi u gradu Zadru, s

¹⁰¹ Grad Zadar, Gradska uprava; <http://www.grad-zadar.hr/eu-projekt/grow-green-35.html>, 23.11.2018.

¹⁰² Grad Zadar, Gradska uprava; <http://www.grad-zadar.hr/eu-projekt/zadar-bastini-41.html>, 23.11.2018.

naglaskom na područje Poluotoka. Ukupna vrijednost projekta je 1.555.337,00 €. Vodeći partner je grad Rimini (Italija) a na projektu sudjeluju još partneri iz Austrije, Slovenije, Češke i Mađarske. Agencija za razvoj Zadarske županije ZADRA NOVA koordinira provedbu projekta.¹⁰³

Ruins - Cilj projekta je „udahnuti život“ srednjovjekovnim ruševinama kroz moderni menadžment i dodjeljivanje suvremenih, društveno korisnih funkcija, uz očuvanje njihove povijesne vrijednosti. Suradnja 6 zemalja s različitim tradicijama i iskustvima rezultirat će razvojem univerzalnih modela koji bi se mogli primijeniti za upravljanje, korištenje i zaštitu srednjovjekovnih ruševina diljem Europe, pružajući europsku dodanu vrijednost. Vrijednost projekta iznosi 1.765.421,10 €. ¹⁰⁴

Urban Green Belts - Cilj projekta (Urbani zeleni pojasevi) je racionalno i sistematično upravljanje gradskim krajobraznim površinama te uspostava Zelenog katastra u nekoliko gradova srednje Europe među kojima je i grad Zadar. Naime, sa širenjem grada Zadra pojavili su se novi izazovi i pitanje njihovog rješavanja pa se tako razmišlja o tome kako poboljšati bioraznolikost i kvalitetu zraka, umanjiti gradsku buku, učiniti toplinske valove podnošljivijima i općenito kako poboljšati kvalitetu urbanog života. Na ovom projektu sudjeluje ukupno 10 partnera iz raznih zemalja EU, među kojima je i grad Zadar, a ukupna vrijednost projekta je 2.391.306,02 €. ¹⁰⁵

Program izobrazno - informativnih aktivnosti o održivom gospodarenju otpadom na području Grada Zadra - Glavna svrha strateškog pristupa izgradnji svijesti stanovnika grada Zadra je omogućiti kontinuiranu i sustavnu komunikaciju u području održivog gospodarenja otpadom, s posebnim naglaskom na sprječavanje nastanka otpada, odvojeno prikupljanje komunalnog otpada, ponovnu uporabu predmeta i kućno kompostiranje. Ukupna vrijednost projekta iznosi 1.455.985,48 kn. ¹⁰⁶

ZadrugArt - Projekt se bavi izgradnjom modela javno-civilnog partnerstva koji treba omogućiti provedbu sudioničkog upravljanja u razvoju Centra za mlade te promovira pristup uključivanja građana, međusektorske suradnje i dobrog upravljanja kod donošenja politika od važnosti za razvoj nezavisne kulture grada. Cilj je uključiti i podići razinu svijesti javnosti, predstavnika javnog i civilnog sektora o važnosti sudioničkog upravljanja u facilitiranju razvoja nezavisne kulture grada Zadra. Partnerstvo čine Zajednica udruga Centar nezavisne

¹⁰³ Grad Zadar, Gradska uprava, <http://www.grad-zadar.hr/eu-projekt/smart-commuting-45.html>, 23.11.2018.

¹⁰⁴ Grad Zadar, Gradska uprava, <http://www.grad-zadar.hr/eu-projekt/ruins-37.html>, 23.11.2018.

¹⁰⁵ Grad Zadar, Gradska uprava; <http://www.grad-zadar.hr/eu-projekt/urban-green-belts-47.html>, 23.11.2018.

¹⁰⁶ Grad Zadar, Gradska uprava: <http://www.grad-zadar.hr/eu-projekt/program-izobrazno-informativnih-aktivnosti-o-odrzivom-gospodarenju-otpadom-na-podrucju-grada-zadra-49.html>, 23.11.2018.

kulture, Grad Zadar, Gradska knjižnica Zadar i Koncertni ured Zadar, a ukupan iznos projekta iznosi 1.867.528,51 kn.¹⁰⁷

Grad Zadar je do sada u ulozi partnera ili nositelja projekta proveo 15 EU projekata vrijednih više od 70 milijuna kuna, a trenutno provodi 20 EU projekata, ukupne vrijednosti preko 90 milijuna kuna, što znači da je povukao najviše sredstava iz EU fondova. Na ovaj način značajno se povećava investicijski potencijal grada Zadra, a za uspjeh su neizostavni izgrađeni ljudski kapaciteti te dobra suradnja sa svim institucijama kod pripreme i provedbe pojedinih projekata, koje će se nastaviti razvijati i dalje. Kao najveći i najkompleksniji projekt može se izdvojiti obnova Kneževe palače, koja je svečano otvorena u veljači ove godine, a Zadar je njome dobio vrhunski uređeni i opremljeni izložbeni prostor, koncertnu dvoranu, nove multimedijalne sadržaje - ukratko, novo kulturno i društveno središte grada.¹⁰⁸

¹⁰⁷ Grad Zadar, Gradska uprava: <http://www.grad-zadar.hr/eu-projekt/zadrugart-53.html>, 23.11.2018.

¹⁰⁸ 057 Info, <http://www.057info.hr/vijesti/2017-08-25/grad-zadar-povukao-najvise-sredstava-iz-eu-fondova>, 23.11.2018.

7. ZAKLJUČAK

Turizam značajno utječe na gospodarski i društveni razvoj zemlje, ali osim brojnih ekonomskih utjecaja on stvara i ekološke, kulturne i društvene utjecaje. Razvoj turizma ovisi o kvaliteti okoliša i očuvanosti kulturne i povijesne baštine, a istovremeno upravo razvoj turizma većinom negativno utječe na okoliš te kulturnu i povijesnu baštinu. Stoga, posebna se pažnja treba usmjeriti na održivi razvoj odnosno adekvatno planiranje i promicanje održivog razvoja turističkih destinacija.

Upravo na lokalnoj razini se najbolje rješavaju mnoga pitanja održivog razvoja pa zato važnu ulogu u planiranju i promicanju održivog razvoja na toj razini imaju jedinice lokalne samouprave. One u svom samoupravnom djelokrugu obavljaju poslove lokalnog značaja kojima se neposredno ostvaruju potrebe građana, a istovremeno imaju direktne veze s održivim razvojem. U ovom radu najveći značaj se pridodao gradu Zadru, jednom od ljepših turističkih destinacija našeg priobalja. Grad Zadar ima izuzetno povoljan geografski položaj te je iznimno dobro povezan cestovnim, morskim i zračnim prometom, što je rezultat sve masovnijeg turizma tj. povećanja turističkih dolazaka i noćenja. Međutim kako bi grad Zadar bio turistički atraktivan i u budućnosti, potrebno je razvoj turizma temeljiti na konceptu održivog turizma. Glavni inicijator i koordinator u procesu planiranja razvoja turizma treba biti lokalna samouprava, a njen je zadatak da pronade individualan način planiranja i promicanja održivog razvoja turističke destinacije.

Turizam se u velikom broju hrvatskih destinacija, pa tako i u gradu Zadru razvija stihijski, bez jasno definiranih proizvoda i ciljnih tržišta, bez cilja i vizije razvoja. Temeljem toga, postoji opasnost da takve destinacije u kojima se turizam jednostavno „događa“ u budućem razdoblju postanu neatraktivne turistima, ali i lokalnom stanovništvu za život, s obzirom na neželjene posljedice koje takav turizam može prouzročiti (npr. uništenje prostora, zagađenje okoliša itd.). Zadar kao grad atraktivnih prostornih karakteristika, lokalna samouprava treba nastaviti razvijati kroz originalne, ambiciozne i atraktivne zahvate u prostoru koji će grad učiniti prepoznatljivim, ističući urbani identitet i čineći ga privlačnim mjestom za življenje. Unaprjeđenje i održivo korištenje prostora grada jedan je od temeljnih preduvjeta cjelovitog, nesmetanog i održivog razvoja grada.

Planiranje održivog razvoja podrazumijeva prvenstveno donošenje strateških planskih dokumenata, te je na planu grada Zadra, donešeno više strateških dokumenata s definiranim ciljevima i mjerama promicanja održivog razvoja. U posljednjem dijelu ovoga rada, navedeni

su neki od bitnijih strateških dokumenata i inicijative i aktivnosti koje provodi lokalna samouprava zajedno sa turističkom zajednicom i lokalnim stanovništvom kako bi se turizam u gradu Zadru i dalje razvijao ali bez negativnih posljedica na okoliš. Strateški dokumenti koje je grad Zadar donio su Strategija razvoja turizma grada Zadra za razdoblje 2016.-2026.godine, Strategija razvoja grada Zadra 2013.-2020.godine, Prostorni plan uređenja destinacije te Plan gospodarenja otpadom Grada Zadra za razdoblje 2018.-2013.godine. Bitnije inicijative i aktivnosti koje grad Zadar provodi za očuvanje okoliša i održivi razvoj su Grow Green, Zadar Baštini, Smart Commuting, Ruins, Urban Green Belts, Program izobrazno- informativnih aktivnosti o održivom gospodarenju otpadom na području Grada Zadra i ZadrugArt.

Može se zaključiti da grad Zadar u svom daljnjem turističkom razvoju promišlja uspostavom održivog razvoja turizma tako što temelji turistički razvoj na načelima održivog razvoja.

LITERATURA:

Knjige i članci:

1. Atkinson D.,: Local Government, Local Governance and Sustainable Development, Getting the Parameters Right, Integrated Rural and Regional Development Research Programme, Human Sciences Research Council, 2002.
2. Bilas, Franc, Ostojić: Višedimenzionalnost održivog razvoja, NOTITIA, Zagreb, 2016.
3. Birkić D.: Održivi turistički razvoj priobalne destinacije, Doktorski rad, Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Opatija, 2016
4. Birkić, D., Primužak, A., Ražanković; V.,: Uloga i značaj održivog upravljanja plažama u priobalnim turističkim destinacijama, 5. međunarodna konferencija Inovacije, tehnologije, edukacija i menadžment Zbornik radova 5. međunarodne konferencije Inovacije, tehnologije, edukacija i menadžment Čakovec : Međimursko veleučilište u Čakovcu , Prethodno priopćenje; UDK: 725.753:338.48; ISSN: 2584-7562, Sv. Martin na Muri, Hrvatska, 04.04.-05.04.2018.
5. Borić D.: Održivo upravljanje turističkom infrastrukturom grada Zadra.
6. Bošković D., Saftić D., Trošt K.,: Planning and organising tourist destinations – the example of the rural Istria cluster, Tourism & Hospitality Management, Conference Proceedings, 2010.
7. Breslauer, N., Gregorić, M., Hegeduš, I., (2015.), „Održivi razvoj turizma u Međimurskoj županiji“, Education for Entrepreneurship: International journal of education for entrepreneurship, Vol.5 No.1
8. Butler, R., Sustainable tourism: A state-of-the-art review, Tourism Geographies, 1999.,
9. Byord R., : Stakeholders in Sustainable Tourism Development and their Roles: Applying Stakeholder Theory to Sustainable Tourism Development, Tourism Review, 2007.
10. Čavlek et al.,: Turizam, ekonomske osnove i organizacijski sustav, Školska knjiga, Zagreb, 2011.
11. Črnjar M., Črnjar K.: Menadžment održivog razvoja, Rijeka, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, 2009.
12. Demonja D., Ružić P.,: Ruralni turizam u Hrvatskoj s hrvatskim primjerima dobre prakse i europskim iskustvima, Samobor, Meridijani, Zagreb: Institut za međunarodne odnose, 2010.
13. Dulčić A., Petrić L., Upravljanje razvojem turizma, Zagreb, Mate, 2001.

14. Graci S., Dodds R.,: Sustainable Tourism Island Destinations (London: Earthscan), 2010.
15. Hrženjak J.,: Lokalna i regionalna samouprava u Republici Hrvatskoj, Zagreb: Informator d.d.,2004.
16. Jambrač J.,. Ljudi, ekonomija, država: perspektiva lokalne samouprave u Hrvatskoj, Zagreb, 2016.
17. Koprić I.,:Suradnja jedinica kao instrument konsolidacije sustava lokalne samouprave: iskustva, mogućnosti i ograničenja, u: Koprić I., Škarica M., Milošević B.: Suradnja i razvoj u lokalnoj i regionalnoj samoupravi, Zagreb, Institut za javnu upravu, 2015.
18. Kušen, E., Turistička atrakcijska osnova, Institut za turizam, Zagreb, 2002.
19. Lukeš-Petrović M., Masarić H., Nikolov J.,: Vodič kroz hrvatski sustav lokalne i regionalne samouprave, Priručnik za članove tijela općina, gradova i županija, Program Ujedinjenih naroda za razvoj, Zagreb:Hrvatski institut za lokalnu samoupravu, 2005.
20. Magaš D.: Partnerstvo i formiranje destinacijskog proizvoda, Zbornik radova „In memoriam prof.dr.sc.Vjekoslav Šmid“, Rab, 2012
21. Mičetić Fabić M.: Uloga lokalne samouprave u planiranju i promicanju održivoga razvoja turističke destinacije. Doktorski rad, Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu,Opatija, 2017.
22. Petrić L., Upravljanje turističkom destinacijom, Načela i praksa, Ekonomski fakultet u Splitu, Split, 2011.
23. Simpson K.: Strategic planning and community involment as contributors to sustainable tourism development, Current Issues in Tourism, 2001.
24. Smolčić Jurdana, D., Indicators of Sustainability in Tourism, U: Congress proceedings Tourism & Hospitality Industry : New Trends in Tourism and Hospitality Management, Opatija: Fakultet za turistički i hotelski menadžment, Opatija, 2014.
25. Smolčić Jurdana, D., Prednosti i ograničenja primjene koncepcije održivog razvoja turizma, Doktorska disertacija, Ekonomski fakultet, Zagreb, 2003.
26. Smolčić-Jurdana,D.: Načela održivog razvoja turizma, u Grupa autora: Održivi razvoj turizma, Opatija, Fakultet za turistički i hotelski menadžment Opatija, 2005b.
27. UNWTO, Concepts, Definitions and Classifications for Tourism Statistics, Technical Manual, No.1, 1995
28. Vukonić B., Čavlek N.,: Rječnik turizma, Masmedia, Zagreb, 2001.
29. Žužić K. Utjecaj selektivnih oblika ponude sredozemnih zemalja na turistički proizvod Istre, doktorska disertacija, Opatija, 2011.

Internet izvori:

1. Antena Zadar, <https://www.antenazadar.hr/clanak/2018/01/rekordna-turisticka-godina-u-dvanaest-mjeseci-2017-godine-zadarska-zupanija-ostvarila-137-milijuna-nocenja/>, 26.11.2018.
2. Arbela.eu, <http://www.arbela.eu/hrvatska/zadar-plaze.aspx>, 26.11.2018.
3. Društveno odgovorno poslovanje u Hrvatskoj, <http://www.dop.hr/?p=700>, 30.10.2018.
4. Effect.hr, http://effect.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=265:to-je-zapravo-agenda-21&catid=44:agnd21&Itemid=92, 26.11.2018.
5. Glasnik grada Zadra, <http://www.grad-zadar.hr/repos/doc/GLASNIK%20GRADA%20ZADRA%203-08.pdf>, 23.11.2018.
6. Grad Zadar, Gradska uprava, <http://www.grad-zadar.hr/eu-projekt/zadrugart-53.html>, 23.11.2018.
7. Hrturizam.hr, <http://hrturizam.hr/prihodi-od-turizma-u-porastu/>, 05.02.2019.
8. Hrvatsko pomorsko dobro-Stručni portal, www.pomorskodobro.com/plava-zastava.html, 09.01.2019.
9. Ilirija Resort, <https://ilirijabiograd.com/zadarska-regija/zadar>, 27.03.2019.
10. Institut za javne financije, <http://ijf.hr/FDI/antic.pdf>, 06.11.2018.
11. Invest in Zadar Country, <http://www.investinzadar-croatia.com/media/pdf/turizam.pdf>, 26.03.2019.
12. IDOP – Institut za društveno odgovorno poslovanje, <http://www.idop.hr/hr/projekti-i-edukacija/projekti/projekt-socisdg/cilj-odrzivog-razvoja-2-svijet-bez-gladi/>, 05.02.2019.
13. Ministarstvo turizma RH, Prijedlog Strategije razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine, <https://mint.gov.hr/UserDocsImages//arhiva//Strategija-turizam-2020-editfinal.pdf>, 07.02.2019.
14. Ministarstvo turizma 2016: Akcijski plan zelenog turizma Republike Hrvatske, Zagreb, 2016, http://www.mint.hr/UserDocsImages/160715_AP_Zelenog_t.pdf, 07.02.2019
15. Net.hr, <https://net.hr/danas/hrvatska/kako-je-zadar-postao-jedno-od-glavnih-turistickih-sredista-hrvatske-posebna-vibracija-izvorni-dir-ciju-posebnost-gosti-i-te-kako-osjecaju/>, 27.11.2018.
16. Narodne novine hr., https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_03_30_658.html, 07.02.2019.

17. Okoliš na dlanu 2018-HAOP,
<http://www.haop.hr/sites/default/files/uploads/Okolis%20na%20dlanu%20I%20%20-%202018.pdf>, 07.02.2019.
18. Plan gospodarenja otpadom Grada Zadra za razdoblje 2018.-2023., <http://www.grad-zadar.hr/repos/doc/Plan%20gospodarenja%20otpadom%202018-2023.pdf>, 23.03.2019.
19. Strategija održivog razvoja Republike Hrvatske, veljača 2009., Zagreb,
www.odrzivi.turizam.hr/default.aspx?id=4510, 03.11.2018.
20. Strategija razvoja grada Zadra 2013-20120., <http://www.inovacija-zadar.hr/repos/doc/Strategija.pdf>, 22.11.2018.
21. Strategija razvoja turizma grada Zadra 2016.-2026.godine,
https://onama.zadar.travel/strategija_razvoja_turizma_grada_zadra_za_razdoblje_2016_2026_godine.pdf, 27.03.2019.
22. Strategija prostornog uređenja Republike Hrvatske, 2013.,
http://www.hzpr.hr/UserDocsImages/strategija/Strategija_prilozi.pdf, 23.03.2019.
23. Turistička zajednica grada Zadra, <https://www.zadar.travel/>, 25.02.2019.
24. Udruga općina u Republici Hrvatskoj, <https://udruga-opcina.hr/hr/o-nama/lokalna-samouprava-u-rh-73>, 23.11.2018.
25. Zajednica iznajmljivača, <http://www.apartmanija.hr/zajednica/aktualno/odrzivi-turizam>, 26.11.2018.
26. Zelena zona,
http://www.zelenazona.hr/home/wps/wcm/connect/zelena/zona/gospodarstvo/zeleni_poslovi/odrzivi_turizam, 26.11.2018.
27. Zadar, Vrata Zadra, <http://www.aik-invest.hr/wp-content/uploads/2013/01/Vrata-Zadra.pdf>, 23.11.2018.
28. Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi, Narodne novine RH br 33/01, 60/01, 129/05, 109/07, 125/08, 36/09, 150/11, 144/12, 19/13, 137/15,
[https://www.zakon.hr/z/132/Zakon-o-lokalnoj-i-podru%C4%8Dnoj-\(regionalnoj\)-samoupravi](https://www.zakon.hr/z/132/Zakon-o-lokalnoj-i-podru%C4%8Dnoj-(regionalnoj)-samoupravi), 25.02.2019.
29. 057 Info, <http://www.057info.hr/vijesti/2017-08-25/grad-zadar-povukao-najvise-sredstava-iz-eu-fondova>, 23.11.2018.

ILUSTRACIJE

POPIS TABLICA

Tablica 1. Ekonomske koristi i negativne strane razvoja turizma.....	str.9
Tablica 2: Broj stanovnika grada Zadra po starosnoj dobi prema popisu stanovništva 2001. i 2011. godine.....	str.32
Tablica 3. Stambene jedinice u 2001. i 2011.g. za područje naselja u gradu Zadru.	str.34
Tablica 4. Struktura smještajnih kapaciteta grada Zadra za 2015.,2016. i 2017.godinu.....	str.36
Tablica 5. Ostvareni turistički dolasci i noćenja u razdoblju od 2010.-2017.godine u gradu Zadru.....	str.37
Tablica 6. Broj noćenja turista prema državama iz kojih dolaze za razdoblje od 2015. do 2017. godine.....	str.40
Tablica 7. Prihvatni kapacitet plažnog prostora grada Zadra za 2015.godinu.....	str.41
Tablica 8. Plažni standard kopnenih površina po kupaču.....	str.41

POPIS SLIKA

Slika 1. Zadarska županija.....	str.28
Slika 2. Geografski položaj grada Zadra.....	str.30
Slika 3. Geoprometni položaj grada Zadra.....	str.31

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Životni ciklus turističke destinacije.....	str.16
Grafikon 2. Stambene jedinice u 2001.i 2011.g. za područje naselja u gradu Zadru.....	str.34
Grafikon 3. Grafički prikaz strukture smještajnih kapaciteta grada Zadra za 2015.,2016. i 2017.godinu.....	str.36

Grafikon 4. Ostvareni turistički dolasci i noćenja u razdoblju od 2010.- 2017.godine.....	str.38
Grafikon 5. Ostvareni turistički dolasci po mjesecima u gradu Zadru za 2016.i 2017.godinu.....	str.39

STRATEŠKI PRIKAZ

Strateški prikaz 1: Osnovne ustrojne jedinice grada Zadra.....	str.28
--	--------